

บทที่ 2

แอฟริกาเหนือ : อียิปต์ ซูดาน เอริโอเปีย และมาเกอบ

1. อียิปต์ นับตั้งแต่ ค.ศ. 1882

ในขณะที่ผู้นำขบวนการ “อียิปต์เพื่อชาวอียิปต์” บางคนถูกจับเข้าคุกบางคนถูกเนรเทศ และภายหลังจากที่กองทัพอังกฤษเข้ายึดครองประเทศได้ อังกฤษก็เริ่มจัดระเบียบการปกครองและรัฐธรรมนูญของอียิปต์ใหม่ ตามรัฐธรรมนูญซึ่งประกาศใน Organic Law ค.ศ. 1883 อียิปต์จะถูกปกครองจนถึง ค.ศ. 1912 เกลิฟทรงเป็นหัวหน้ารัฐบาลและทรงเลือกรัฐมนตรีผู้ต้องรับผิดชอบต่อพระองค์ ได้มีการจัดตั้งสภานิติบัญญัติเพื่อสนับสนุนให้ชาวอียิปต์มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ อังกฤษย้ำว่าในทางกฎหมาย และทฤษฎีอียิปต์ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิออตโตมานและรับรองความเป็นอธิปไตยของสุลต่านออตโตมาน

แต่อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ภายหลังต่อมาได้แสดงให้เห็นสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากคำประกาศของอังกฤษ ผู้นำที่แท้จริงที่ปกครองอียิปต์คือผู้แทนอังกฤษและกงสุลใหญ่ เกลิฟเป็นเพียงหุ่นเชิดเท่านั้นซึ่งจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของอังกฤษ รัฐมนตรีอียิปต์ (นอกเหนือจากประชาชนผู้มีดั้งเดิมเป็นตุรกี) มิได้มีความสำคัญอะไรนอกจากเป็นเพียงตัวเชิดซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพของอังกฤษ ข้าราชการชาวอังกฤษมักดูถูกความสามารถของคณะรัฐมนตรีอียิปต์โดยกล่าวว่าเป็นบุคคลที่มีแต่ความเฉื่อยชาและเป็นตัวตลกที่ถูกสั่งให้โยกเยกไปมาเท่านั้น ดังนั้น รัฐธรรมนูญอียิปต์จึงไม่เป็นแบบเสรีเป็นการถอยหลังเข้าคลอง อังกฤษเป็นผู้ลงล้างสภาที่ถูกเลือกตั้งขึ้น สุลต่านตุรกีไม่มีสิทธิในการปกครองอียิปต์นอกจากในนามเท่านั้น

ในบรรดาผู้นำชาวอังกฤษที่มีหน้าที่ด้านการปกครองอียิปต์นับจาก ค.ศ. 1883 ถึง 1922 ที่รู้จักกันดีที่สุดคือ ลอร์ด ครอเมอร์ (Lord Cromer) ในหนังสือชื่อ โมดิรัน อียิปต์ (ลอนดอน 1908) ซึ่งเขียนโดยครอเมอร์และในหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอียิปต์ซึ่งเขียนโดยนักเขียนชาวอังกฤษ ครอเมอร์ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักบริหารอันดับที่หนึ่งและนักการเงินอันดับหนึ่งที่ช่วยสร้างอียิปต์สมัยใหม่ โดยการแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนที่มีความสามารถสูง

จัดตั้งงานแผนกตุลาการซึ่งขึ้นอยู่กับความยุติธรรมโดยปราศจากความหวั่นเกรงต่ออิทธิพลใด ๆ และเป็นผู้สร้างความร่ำรวยให้แก่ชาวอียิปต์ โดยทำการปฏิรูปเกี่ยวกับการเงินและโดยการสร้างเขื่อนอัสวาน (Aswan) และสนับสนุนการศึกษาของชาวอียิปต์เพื่อว่าพวกเขาสามารถปกครองตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพภายหลังได้รับเอกราชแล้วและเพื่อผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพด้วย

ক্রোเมอร์สมควรได้รับเกียรติในหลาย ๆ ด้าน ไม่มีใครสงสัยความสามารถของเขาที่เป็นนักการเงินที่มีสมรรถภาพ ครอเมอร์เคยมีประสบการณ์ในด้านการปกครองในอินเดียมาก่อนที่เขาจะมาปกครองอียิปต์ เขามีความสามารถทั้งในด้านการเงินและการค้าในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ งานที่สำคัญในอียิปต์อันดับแรกคืองานด้านการเงินซึ่งจะให้ประโยชน์ทั้งแก่อังกฤษและแก่อียิปต์ ในระหว่างที่เขาปกครองอยู่นั้นเขาทำให้หนี้ต่างชาติหมดสิ้นไปและคลองสุเอซก็ดำเนินไปด้วยดี เขาสามารถจัดการด้านการเงินของอียิปต์ได้ดีมากจนกระทั่งประเทศนี้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง นับตั้งแต่ ค.ศ. 1888 เป็นต้นไป ใน ค.ศ. 1882 เคนดิฟไม่สามารถจ่ายดอกเบี้ยของเงินที่กู้ยืมมา แต่ใน ค.ศ. 1906 อียิปต์สามารถจ่ายดอกเบี้ยของเงินยืมจากต่างประเทศและลดเงินกู้ยืมลงประมาณ 10 ล้านปอนด์ ครอเมอร์ประสบความสำเร็จในเรื่องนี้โดยจัดระเบียบแผนการเงินของกระทรวงการคลัง จนกระทั่งเงินไม่สูญเปล่าและโดยวิธีการเพิ่มความสามารถในการผลิตของอียิปต์อีกด้วย ระหว่าง ค.ศ. 1883 และ 1906 รายได้ประจำปีเพิ่มจาก $4\frac{1}{2}$ ล้านปอนด์ เป็น $11\frac{1}{2}$ ล้านปอนด์

นอกจากนั้นครอเมอร์ยังสามารถทำให้อียิปต์เพิ่มผลิตผลให้มากขึ้นโดยการปรับปรุงการชลประทานเขาทำสิ่งนี้ได้โดยการสร้างเขื่อนอัสวาน การสร้างเขื่อนเริ่มใน ค.ศ. 1898 และเสร็จใน ค.ศ. 1902 ซึ่งสามารถเก็บกักน้ำไว้ในปริมาณมากเพื่อใช้ในการชลประทานเงินที่ใช้ในการสร้างเขื่อนหมดสิ้นไปประมาณ $3\frac{1}{2}$ ล้านปอนด์ แต่ให้ประโยชน์แก่ชาวอียิปต์อย่างมหาศาล ฤดูแห้งแล้งที่เคยนำความหายนะมาสู่ประชาชนตามส่วนต่าง ๆ ทางใต้ของแม่น้ำไนล์ในแต่ละปีจะไม่มีอีกต่อไป เขื่อนอัสวานมีความสำคัญมากต่อชีวิตเศรษฐกิจของอียิปต์ จะเห็นได้ว่าภายหลังต่อมาในต้นปี 1950 ประธานาธิบดีนัสเซอร์ ได้ปรับปรุงเขื่อนให้ดียิ่งขึ้นเพื่อแผนการณ์ทางเศรษฐกิจของอียิปต์ ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงเขื่อนหมดสิ้นไปถึง 180 ล้านปอนด์ แสดงว่านัสเซอร์เห็นความสำคัญของเขื่อนนี้มาก ผลจากการตัดสินใจของครอเมอร์ในการสร้างเขื่อนจะเห็นได้ชัดคือพื้นที่ 500,000 เฟดดันส์ในอียิปต์บนก็เปลี่ยนไปเป็นการชลประทานมีน้ำตลอดทั้งปี พื้นที่ในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นจาก 4,800,000 เฟดดันส์ ใน ค.ศ. 1877 เป็น 7,500,500 เฟดดันส์ ใน ค.ศ. 1906 ปริมาณ

การผลิตฝ้ายและน้ำตาลสูงขึ้นอย่างรวดเร็วภายใน 10 ปี ฝ้ายกลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญ ในขณะที่ประเทศกานาและไนจีเรียตะวันตกส่งโกโก้เป็นสินค้าออก¹

อย่างไรก็ตาม ชาวอียิปต์ในปัจจุบันมิได้มองเห็นคุณค่าความสำคัญของครอเมอร์ พวกเขาเห็นว่านโยบายเศรษฐกิจของครอเมอร์มีศูนย์กลางอยู่ที่การเกษตรกรรมซึ่งสนับสนุนเกษตรกรชาวยุโรปเท่านั้น พวกเขาเถียงว่านโยบายเศรษฐกิจซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากที่สุดต่ออียิปต์ต้องเป็นนโยบายที่สนับสนุนการอุตสาหกรรมด้วยเหมือนที่โมฮัมเหม็ดอาลี เคยพยายามทำและเหมือนที่อียิปต์อิสระกำลังทำมาตั้งแต่ ค.ศ. 1922 หลักฐานที่ดีที่สุดสำหรับการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายเศรษฐกิจของครอเมอร์ก็คือนโยบายสนับสนุนการปลูกฝ้ายซึ่งอียิปต์กำลังผลิตได้ในระดับสูง ใน ค.ศ. 1912 ฝ้ายมีปริมาณ 80% ของสินค้าออกทั้งหมดของอียิปต์ บางคนเคยมีความคิดว่าอุตสาหกรรมผ้าจะให้ประโยชน์อย่างมากแก่ชาวอียิปต์ แต่ในความเป็นจริงใน ค.ศ. 1890 ชาวอังกฤษกลุ่มต่าง ๆ พยายามตั้งโรงงานทอผ้าตามท้องถิ่นหลายแห่งในอียิปต์ โรงงานเหล่านี้จะแข่งขันกับโรงงานแลงแคชเชียร์ ในอังกฤษ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ตลาดอียิปต์ แต่การปกครองของครอเมอร์ได้ทำลายงานเสี่ยงโชคโดยการตั้งภาษี 8% ของสินค้าหักลดกรรมตามท้องถิ่นซึ่งเท่ากับภาษีสินค้าขาเข้าครอเมอร์เก็บภาษี 8% ต่อสินค้าขาเข้าด่านหินเพื่อป้องกันอุตสาหกรรมของอียิปต์และทำลายอุตสาหกรรมยาสูบในประเทศด้วยการตั้งค่าปรับใหม่ที่หนัก ชาวอียิปต์จำนวนมากยังคงคัดค้านต่อไปว่าแม้ครอเมอร์จะช่วยให้อียิปต์พ้นจากการล้มละลายจากการมีหนี้สิน แต่เขาก็ไม่สามารถจ่ายหนี้ทั้งหมดของอียิปต์ได้ในช่วงเวลาอันยาวนานที่เขาปกครองอยู่ แต่ครั้งเมื่อชาวอียิปต์ได้ปกครองตนเอง พวกเขาสามารถจ่ายหนี้ของประเทศได้มากในระยะเวลาที่เร็วกว่า

นอกจากนั้นชาวอียิปต์ในปัจจุบันจำนวนมากยังคัดค้านอีกว่า ความสำเร็จของครอเมอร์ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับคลองสุเอซนั้นมิได้ให้ผลประโยชน์ต่ออียิปต์ จะเห็นได้ว่าภายหลังที่อังกฤษเข้ายึดประเทศ รายได้ทั้งหมดจากคลองสุเอซตกอยู่แก่อังกฤษ ในแต่ละปีเงินหลาย ๆ ล้านปอนด์ถูกส่งไปให้อังกฤษเหมือนเป็นเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้นชาวต่างประเทศของบริษัท International Suez แต่ตลอดระยะเวลาการปกครองของครอเมอร์ เรื่องเกี่ยวกับเงินดังกล่าวไม่เป็นที่เปิดเผย นับจาก ค.ศ. 1880 - 1936 รัฐบาลอียิปต์ก็ไม่ได้รับเงินรายได้จากคลองสุเอซแม้แต่เล็กน้อยสำหรับใช้ในดินแดน

ในเรื่องที่เกี่ยวกับความสามารถในด้านการปกครองของครอเมอร์ ชาวอียิปต์เห็นว่ารัฐบาลประกอบไปด้วยชาวอังกฤษมากกว่าชาวอียิปต์ ครอเมอร์ตั้งใจจะไม่ให้การศึกษา

ในระดับสูงแก่ชาวอียิปต์ คณะรัฐมนตรีด้านต่าง ๆ เช่น การคลัง การศาล การศึกษา กองทัพ และตำรวจ ล้วนเป็นกลุ่มชาวอังกฤษผู้อยู่ในตำแหน่งสูง จำนวนข้าราชการชาวอังกฤษเพิ่มขึ้นจาก 286 คนใน ค.ศ. 1896 มาเป็น 662 คนใน ค.ศ. 1906 ชาวอียิปต์ได้เป็นแค่เสมียนชั้นรองเท่านั้น นโยบายการบริหารงานพลเรือนล้วนอยู่ในกำมือของชาวอังกฤษทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม เป็นความจริงที่ว่าครอเมอร์ไม่ต้องการให้รูปแบบการศึกษาแบบตะวันตกเจริญเติบโตขึ้นในอียิปต์ จะเห็นได้ว่าเขาจ่ายเงินไปเพียง $1\frac{1}{2}\%$ ของรายได้ทั้งหมดของประเทศเพื่อการศึกษาและการอนามัย แม้แต่แผนการณ์การศึกษาที่ทันสมัยที่สุดที่เขาวางแผนเอาไว้ก็ไม่ได้มีการดำเนินงาน ผู้ที่รับแผนการศึกษามาดำเนินงานคือนักชาตินิยมอียิปต์ ซึ่งได้จัดตั้งโรงเรียนโดยจ่ายค่าใช้จ่ายเอง ครอเมอร์เห็นว่าการให้การศึกษาแบบตะวันตกแก่ชาวอียิปต์จะมีผลเสียต่อการปกครองของอังกฤษเพราะจะทำให้เกิดกลุ่มที่ไม่พอใจโดยต้องการจะกำจัดผู้ปกครองชาวอังกฤษ เขาเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่อียิปต์ควรมีก็คือการให้การศึกษาแบบพื้นเมืองแก่ประชาชนและการศึกษาในระดับประถมศึกษาเพื่อให้ชาวอียิปต์สามารถทำงานได้เพียงเป็นเสมียนชั้นต่ำหรืองานช่างเท่านั้น เขาไม่เห็นด้วยกับการให้การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยแก่ชาวอียิปต์ เขาไม่เคยสนับสนุนสถาบันการศึกษาชั้นสูง 3 แห่งซึ่งถูกตั้งขึ้นในสมัย อีสเมต นั่นคือ Law School School of Medicine และ Engineering School

ชาวอียิปต์บางคนเชื่อว่าแม้ว่าครอเมอร์จะไม่สนับสนุนการพัฒนาทางการศึกษาระดับสูงแต่ครอเมอร์ก็พยายามทำประโยชน์ด้านอื่นให้แก่ชาวอียิปต์ ครอเมอร์เองมีความเห็นว่าการให้ความอุปถัมภ์ต่อการเจริญเติบโตของชนกลุ่มน้อยชาวอังกฤษซึ่งเป็นผู้นำที่มีการศึกษาเป็นสิ่งที่ควรทำเพราะพวกนี้มีความสามารถในการปกครอง ขณะที่ประชาชนชาวอียิปต์แม้จะมีจำนวนมาก แต่ก็ตามแต่ขาดความสามารถในการปกครอง ก็จะไม่จำเป็นต้องให้การศึกษาในเรื่องนี้ สิ่งที่ต้องทำคือให้ชาวอียิปต์อยู่ภายใต้การปกครองของชาวอังกฤษจะดีกว่า ครอเมอร์เชื่อว่าการปกครองประเทศไม่ควรทิ้งให้อยู่ในมือของผู้นำที่เป็นมุสลิมเพราะจะปกครองประเทศอย่างผิด ๆ เขามีความเห็นว่าการที่อังกฤษปกครองได้นานเท่าไรก็ยิ่งจะเป็นผลดีที่สุดแก่ชาวอียิปต์ เขาเห็นว่าอังกฤษไม่เพียงแต่ให้ความเมตตากรุณาเท่านั้นแต่ยังให้ความสว่าง และจากการที่ชาวอียิปต์อยู่ภายใต้การปกครองของชาวอังกฤษแล้วชาวอียิปต์ก็สามารถเรียนรู้ระบบการปกครองประเทศที่ทันสมัยโดยไม่ต้องพัฒนาทางการศึกษาระดับสูง เขาหวังว่าชาวอียิปต์ควรยอมรับการปกครองของอังกฤษด้วยความกตัญญูเท่านั้น²

ขบวนการชาตินิยมของอียิปต์

อย่างไรก็ตาม ชาวอียิปต์ไม่ได้แสดงความกตัญญูอย่างมากต่ออังกฤษ ใน ค.ศ. 1891 ขบวนการชาตินิยมปรากฏขึ้นอีกครั้งหนึ่งภายใต้การนำของชนชั้นผู้นำกลุ่มน้อยซึ่งครอเมอร์ ถูกเหยียดหยาม ความจริงแล้วลัทธิชาตินิยมอียิปต์เริ่มมาแล้วตั้งแต่ ค.ศ. 1870 แต่ถูก อังกฤษปราบปราม ลัทธิชาตินิยมปี 1870 ได้แสดงตัวเองในหลาย ๆ ด้าน มีบุคคลสำคัญ 2 คนที่สนับสนุนลัทธิชาตินิยมปี 1870 นั่นคือ เจมาล อัล-ดินอัล-อัฟกานี (Jamal al-Din al-Afghani) และ เชค โมฮัมเมด อับดู (Sheik Mohammed Abdu) ความคิดของบุคคลทั้งสอง มีอิทธิพลต่อนักชาตินิยมในสมัยต่อมา คำสอนที่สำคัญของบุคคลทั้งสองก็คือ ชาวมุสลิม ผู้มีความซื่อสัตย์ทุกคนจะต้องขัดขวางต่ออารยธรรมยุโรปซึ่งจะทำให้อารยธรรมของตน มัวหมอง และจะรวมตัวกันต่อต้านการปกครองของต่างประเทศ อารยธรรมอิสลามจะไม่ขัดขวางต่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแต่จะรับเอามาใช้โดยประเทศมุสลิมทั้งหมด เพื่อว่าพวกเขาจะประสบความสำเร็จทางเทคนิคเหมือนประเทศยุโรป

นับจาก 10 ปีสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 นักชาตินิยมอียิปต์แบ่งออกเป็น กลุ่มสำคัญ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ “Constitutionalists” ซึ่งประกอบไปด้วยชนหลายพวก ตั้งแต่ชนชั้นปกครอง ตูร์กี อาร์มีเนียน และเซอร์เคสเซียนอียิปต์ อังกฤษต้องการร่วมมือกับกลุ่มแรกนี้มากกว่านักชาตินิยมชาวอียิปต์แท้ ๆ กลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์ให้เคดิฟปกครอง โดยรัฐธรรมนูญผ่านพวกเขา และต้องการให้อังกฤษค่อย ๆ ถอนตัวออกจากประเทศ สมาชิกของกลุ่มนี้ทำงานภายใต้ครอเมอร์และเกลียดนักชาตินิยมหัวรุนแรง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวอียิปต์แท้ ๆ พวกเขาก่อตั้งพรรคการเมืองที่มีชื่อ Umma และแสดงความคิดเห็นโดยผ่าน หนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของพวกเขาชื่อ Moayyah ส่วนนักชาตินิยมอีกกลุ่มหนึ่งมี ลักษณะที่รุนแรงกว่าโดยเฉพาะในด้านความต้องการ ประกอบไปด้วยนักกฎหมาย หมอ ครุ และข้าราชการชั้นรอง พวกนี้มั่งคั่งเดิมเป็นชาวนาและเกลียดอังกฤษมาก ภายหลังจากที่อียิปต์ได้รับเอกราชใน ค.ศ. 1922 จะเห็นถึงความแตกต่างทางสังคมและเชื้อชาติอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มทั้งสอง กลุ่มพวกหัวรุนแรงนำโดย มุสตาฟา คามิล (Mustapha Kamil) และ ซาด แซกหลูล (Sad Zaghlul) พวกเขาก่อตั้งพรรคที่ชื่อ Nationalist Party กลุ่มที่ 2 นี้เผยแพร่ความคิดเห็นโดยใช้ภาษาฝรั่งเศสและภาษาอารบิก บทความที่มีอิทธิพลมากที่สุด 2 ฉบับ ชื่อ อัล-ลิวา (al-Liwa) และ อัล อะลาม (al Alam) เป็นบทความที่แสดงความเลวร้ายของการปกครองของอังกฤษ แนวโน้มที่มีอำนาจของเคดิฟ และความจำเป็นในการสอน ภาษาอารบิกในโรงเรียน

การที่ขบวนการชาตินิยมของอียิปต์กลับมามีชีวิตชีวากครั้งหนึ่งใน 10 ปีสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีสาเหตุหลายประการ นักชาตินิยมเชื่อว่าการยึดครองของอังกฤษจะอยู่ในระยะเวลาสั้น ๆ ระหว่าง ค.ศ. 1882 และ 1907 อังกฤษออกประกาศหลายครั้งที่แสดงความตั้งใจว่าจะถอนตัวออกไปจากอียิปต์ แต่กลับตรงกันข้ามเพราะในทุก ๆ ปี การยึดครองของอังกฤษต่ออียิปต์ยิ่งแน่นแฟ้นและมั่นคงมากขึ้น คำประกาศและคำสัญญาเหล่านั้นเป็นเพียงความตั้งใจของอังกฤษที่จะแสดงให้ฝรั่งเศสและมหาอำนาจยุโรปอื่น ๆ รับรู้เท่านั้น เพราะฝรั่งเศสและมหาอำนาจยุโรปอื่น ๆ ไม่ยอมรับอำนาจของอังกฤษเหนืออียิปต์จนกระทั่ง 10 ปีแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ภายหลัง ค.ศ. 1888 อังกฤษก็มีที่ทำการที่ปรากฏชัดว่าจะคงอยู่ต่อไปในอียิปต์อีกนาน ใน ค.ศ. 1906 ครอบครองได้กระตุ้นรัฐบาลอังกฤษให้ประกาศให้อียิปต์เป็นรัฐในอารักขาของอังกฤษ นักชาตินิยมมุ่งเน้นมากโดยความจริงที่ว่าชาวอียิปต์ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายในกองทัพที่เข้ายึดครองประเทศและจ่ายค่าใช้จ่ายให้แก่การปกครองของต่างชาติที่บังคับประเทศของตน อย่างไรก็ตาม การที่อังกฤษยังรักษาอำนาจของเคดิฟไว้ได้ทำให้นักชาตินิยมหัวรุนแรงไม่พอใจอย่างยิ่ง พวกเขาเปรียบว่าเคดิฟเป็นยาที่ขมมากเกินไปสำหรับพวกเขาที่จะกลืนได้ สำหรับพวกเขาแล้วอำนาจของเคดิฟเป็นสัญลักษณ์ของการกดขี่ ทหารราชย์ และการคอร์รัปชัน นอกจากนั้นยังหมายถึงการให้อำนาจแก่ชาวต่างชาติที่เป็นเตอร์กอาร์มีเนียน และเซอร์คาสเซียน ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยจะแต่งตั้งชาวเตอร์กให้เป็นผู้ปกครองประชาชนในที่ต่าง ๆ ทั้งในหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัด พวกเตอร์กเหล่านี้ไม่ชอบชาวอียิปต์ มีชีวิตในสังคมต่างหากจากชาวอียิปต์ ใช้ภาษาตุรกี พวกนี้มักตามใจตัวเองและชอบคอร์รัปชัน นอกจากนั้นยังมีชาวคริสเตียนอาร์มีเนียนผู้หนึ่งชื่อ นูบาร์ ปาชา (Nubar Pash ค.ศ. 1883 – 87) เข้ามาสู่อียิปต์ในสมัย โมฮัมเมด อาลี ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีคนแรกภายใต้การยึดครองของอังกฤษ บุคคลผู้นี้ได้รับการศึกษาในฝรั่งเศส พูดภาษาฝรั่งเศส และตุรกีก็ไม่พูดภาษาอารบิก เป็นผู้เผยแพร่รัฐอารักขาของอังกฤษ ชาวอียิปต์ไม่ชอบปาชาเพราะเป็นผู้นิยมตะวันตกและสนับสนุนการปกครองของอังกฤษในอียิปต์ นอกจากนั้นยังมีบุคคลอีกผู้หนึ่งที่ชาวอียิปต์ไม่ชอบคือ ไรอัส ปาชา (Riaz Pasha) ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่าง ค.ศ. 1887 – 1891 ผู้ดำรงตำแหน่งต่อจากไรอัส ปาชา คือ มุสตาฟา ฟาห์ มี (Mustapha Fahmi) เป็นชาวเตอร์กที่ร่ำรวยซึ่งผูกมัดตัวเองต่อการปกครองของอังกฤษ ชาวอียิปต์เห็นว่าบุคคลผู้นี้ไม่มีประโยชน์อะไรเลย

นอกจากนั้นชาวอียิปต์ยังมีความทรงจำจากการกระทำของอังกฤษ กล่าวคือ ใน ค.ศ. 1896 ลอร์ด คิทเชนเนอร์ แม่ทัพอังกฤษนำกองทัพบกที่ประกอบด้วยชาวอียิปต์ส่วนใหญ่ เข้าสู่ซูดาน ซึ่งอยู่ภายใต้ของอียิปต์ อียิปต์ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนี้มากกว่าอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ในปี 1898 มีการจัดตั้งคอนโดมินิ엄 (Condominium)³ ซึ่งในทางทฤษฎีหมายความว่าทั้งอังกฤษและอียิปต์ต้องร่วมกันปกครองซูดาน แต่ในทางปฏิบัติอังกฤษมีอำนาจในการปกครองซูดานมากกว่า ซูดานมีการปกครองทั้งการเมืองและเศรษฐกิจที่แยกไปจากอียิปต์ และในวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 1906 มีการเปิดทางรถไฟจากคาร์ทุมไปสู่พอร์ตซูดาน ลักษณะเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นชัดว่าซูดานมิได้อยู่ภายใต้การควบคุมของอียิปต์ ยิ่งเพิ่มความเสียใจให้แก่ชาวอียิปต์มาก อังกฤษทำให้ชาวอียิปต์เสียเงินไปจำนวนมากทั้งในการยึดครองและการปกครองซูดาน

จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาทำให้ลัทธิชาตินิยมอียิปต์เข้มแข็งมาก อียิปต์หันไปหาฝรั่งเศส ฝรั่งเศสต้อนรับนักชาตินิยมซึ่งส่วนใหญ่เคยเรียนกฎหมายที่ฝรั่งเศสและเพิ่มความรู้สึกต่อต้านอังกฤษมากขึ้น ผู้นำลัทธิชาตินิยม เช่น อีฟกานี อับดุล และมุสตาฟา คามิล เผยแพร่ความรู้สึกต่อต้านอังกฤษโดยผ่านหนังสือพิมพ์ของฝรั่งเศส ตีเตียนการยึดครองของอังกฤษและขอร้องให้อังกฤษถอนตนออกไปจากอียิปต์และจากประเทศอิสลามอื่น ๆ ความสำเร็จของญี่ปุ่นในสงครามกับรัสเซีย ใน ค.ศ. 1905 เป็นแรงสนับสนุนต่อนักชาตินิยม พวกเขาเริ่มคิดว่าการเอาชนะลัทธิจักรวรรดินิยมอังกฤษคงทำได้เหมือนอย่างที่ญี่ปุ่นสามารถต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมรัสเซีย ในปีต่อมาอังกฤษรู้สึกแปลกใจต่อการที่นักชาตินิยมให้ความสนับสนุนตุรกีในกรณีพิพาทระหว่างอังกฤษและตุรกีเรื่องทาบา (Taba) ในอ่าวอากาบา (Aqaba) ซึ่งทั้งตุรกีและอังกฤษเรียกร้องสิทธิเหนือบริเวณนั้น สุลต่านตุรกีเรียกร้องสิทธิเหนือแหลมซีไนทั้งหมดจึงส่งกองทัพเข้าไป คาดว่า 90% ของประชาชนอียิปต์จะต้องลุกขึ้นช่วยสุลต่านถ้าสงครามเกิดขึ้น

คลองสุเอซ

ในตอนเริ่มต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ปัญหาเรื่องคลองสุเอซได้กลายเป็นประเด็นสำคัญสำหรับนักชาตินิยมอียิปต์ ตามหนังสือสัญญาเดิมที่ทำกับเฟอร์ดินาน เดอ เลซเซป ใน ค.ศ. 1880 ว่า 15% ของกำไรจากคลองสุเอซจะต้องให้แก่อียิปต์ซึ่งเป็นเจ้าของดินแดนที่คลองผ่าน แต่ผู้ควบคุมชาวอังกฤษและฝรั่งเศสได้ขายกำไร 15% นั้นอย่างไร้สติเป็นจำนวนเงินเพียง 4 ล้านปอนด์ นับจากนั้นเป็นต้นไปเงินจำนวนล้าน ๆ ปอนด์หลังไหลไปสู่อังกฤษและฝรั่งเศส โดยที่อียิปต์ไม่ได้แม้แต่ 1 เพนนี นักชาตินิยมไม่เคยลืมการเปลี่ยน

เงินดังกล่าวและเล่ห์เหลี่ยมของชาวยุโรปเหล่านั้น ใน ค.ศ. 1910 บุโทรส กาลี (Butros Ghali) ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีอียิปต์ได้ตกลงกับข้อเสนอของ International Suez Company⁴ ซึ่งให้ยัดสัญญาของบริษัทนานออกไปเป็นเวลา 40 ปี ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดขวางต่อผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์ ชาวอียิปต์โกรธแค้นมากจนกระทั่งมีการฆาตกรรมนายกรัฐมนตรีซึ่งในสายตาของชาวอียิปต์แล้วเห็นว่าเขาเป็นผู้ทำผิด ใน ค.ศ. 1899 เขาก็ได้เซ็นสัญญา Condominium Agreement และ ใน ค.ศ. 1906 ได้เป็นประธานเหนือเหตุการณ์ดินชาไว (Dinshawai) ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

เหตุการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1906 ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ชาวอียิปต์จดจำไว้ แม้จนทุกวันนี้ ดินชาไวเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง มีชาวอังกฤษกลุ่มหนึ่งออกไปล่า นกพิราบ การกระทำได้กล่าวขัดต่อประเพณีของอียิปต์ ข้าราชการก็ไม่ได้รับอนุญาตให้ไปล่า นกพิราบซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชีวิต ชาวอียิปต์โกรธเคืองต่อการกระทำของชาว อังกฤษกลุ่มนั้น ยิ่งกว่านั้นโรงนาแห่งหนึ่งไหม้จากปิ่นของข้าราชการผู้หนึ่งชาวหมู่บ้าน จึงไล่ตีฝ่ายหลังและผู้หญิงอียิปต์คนหนึ่งได้รับบาดเจ็บสาหัส เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ ข้าราชการกลุ่มนั้นจึงเตรียมหนีออกจากหมู่บ้านเพื่อไปยังค่าย แต่ปรากฏว่าข้าราชการคนหนึ่งชื่อบูลล์ (Bull) หกล้มและตาย จากรายงานทางการแพทย์ได้ชี้แจงว่าบูลล์ตายเพราะเป็นลมที่ถูกแดดจัด แต่ผู้มีอำนาจชาวอังกฤษตัดสินใจที่จะทำให้การตายของบูลล์เป็นการ ฆาตกรรมที่เตรียมแผนไว้ล่วงหน้าก่อน ตุลาการพิเศษกล่าวว่าชาวหมู่บ้านทั้งหมดเป็น ฆาตกร ผู้ถูกกล่าวหาทั้งหมด 52 คน ถูกสอบสวนภายในเวลาเพียงครึ่งชั่วโมง คือ ใช้ เวลาสอบสวน 34 วินาทีต่อ 1 คน ซึ่งเป็นเวลาเพียงให้ผู้ถูกกล่าวหาบอกชื่อและอายุการ พ้องในคดีฆาตกรรมที่มีแผนนี้ได้รับการสนับสนุน ชาวหมู่บ้าน 4 คน ถูกตัดสินให้ประหาร ชีวิตโดยการแขวนคอต่อหน้าคนอื่น ๆ 2 คนถูกลงโทษให้เป็นทาสตลอดชีวิต และคนอื่น ๆ ถูกขังคุกในระยะเวลาต่าง ๆ กัน⁵

ชาวอียิปต์โกรธแค้นมากจากการกระทำที่ไม่ยุติธรรมดังกล่าวและการจลาจลก็เกิดขึ้นในไคโร และตามจังหวัดต่าง ๆ ความรู้สึกต่อต้านอังกฤษรุนแรงมากขึ้น นับเป็นการ กระทำที่เกะกั่นใจความรู้สึกวิญญาณของนักชาตินิยมมาก ขณะเดียวกันเหตุการณ์ครั้งนี้ ก็ทำให้ครอเมอร์ลาออกจากตำแหน่งผู้ปกครอง ในอียิปต์ใน ค.ศ. 1907 ซึ่งสร้างความดีใจ ให้แก่นักชาตินิยมมาก ครอเมอร์ถูกโจมตีว่าเป็นผู้ทำลายอย่างร้ายแรงและเป็นทรราชย์ เขาทำลายชุดานของอียิปต์แล้วตั้งชุดานของอังกฤษขึ้นแทน เหมือน ๆ กับการทำลาย คณะรัฐมนตรีชาวอียิปต์แล้วตั้งคณะรัฐมนตรีที่เป็นชาวอังกฤษขึ้นแทน

ผู้ดำรงตำแหน่งสืบทอดกรอเมอร์คือ กอร์สท (Gorst) ทั้งสองคนมีนโยบายคล้ายกัน คือปฏิบัติต่อนักชาตินิยมด้วยความดูถูกเหยียดหยาม แต่กอร์สทยังอนุญาตให้นักชาตินิยมมีอิสระในการใช้คำพูดหรือการเขียน ใน ค.ศ. 1911 ภายใต้การปกครองของลอร์ด คิทเชนเนอร์ ซึ่งดำรงตำแหน่งสืบทอดกรอเมอร์ ปรากฏว่าขบวนการชาตินิยมรุนแรงมากขึ้น ลอร์ด คิทเชนเนอร์ ออกพระราชบัญญัติเพื่อให้ขบวนการดังกล่าวอ่อนแอลง ดังเช่น ในปีนี้ เขาออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ คือ Criminal Conspiracy Act Press Censorship Act และ School Discipline Act ในผิวหน้าของมาตรการที่รุนแรงเหล่านี้ ทำให้นักชาตินิยมบางคนถูกจับขังคุกและคนอื่น ๆ ถูกเนรเทศ อย่างไรก็ตามลัทธิชาตินิยมกลับมีความรุนแรงมากขึ้น ลอร์ด คิทเชนเนอร์ ก็พบว่าเขาไม่สามารถทำลายขบวนการนี้ได้ นับตั้งแต่มุสตาฟา คามิล ตายใน ค.ศ. 1908 ความมีสติแห่งชาติได้รับการกระตุ้นอย่างแรงโดยผ่านงานเขียนของ อาหมัด ลุฟตีอัล เซย์ยิด (Ahmad Lufti al-Sayyid) ซึ่งเป็นบรรณาธิการที่มีชื่อเสียงของหนังสือพิมพ์ ชื่อ อัล จาริดาห์ (al-Jaridah) นับจาก ค.ศ. 1907 - 1915

สงครามโลกครั้งที่ 1

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษและอียิปต์ยิ่งเลวลง ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1914 อังกฤษประกาศให้อียิปต์เป็นรัฐในอารักขาของอังกฤษอย่างเป็นทางการ เซอร์ อาร์เธอร์ แมคมอาฮอน (Sir Arthur MacMahon) ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ ยกเลิกตำแหน่งผู้แทนอังกฤษและกงสุลใหญ่ อังกฤษจัดให้กระทรวงการต่างประเทศของอียิปต์อยู่ภายใต้การควบคุมของข้าหลวงใหญ่อังกฤษคนใหม่ จับโลอับบาส ที่ 2 (Abbas II) ยกเลิกตำแหน่งเคดิฟและเล็อก อูสเซน คามิล (Hussein Kamil) ซึ่งเป็นสมาชิกของราชวงศ์ให้เป็นผู้สืบทอดตำแหน่งอียิปต์ เนื่องจากอียิปต์มีศาสนาเดียวกับเตอร์ก และในสงครามโลกครั้งที่ 1 ตุรกีเข้าข้างฝ่ายเยอรมนีเพื่อต่อต้านอังกฤษ จึงทำให้อียิปต์พอใจตุรกี ทางฝ่ายอังกฤษก็ประกาศกฎอัยการศึกและจับกุมชาวอียิปต์ที่มีทีท่าว่าจะเป็นอันตรายต่ออังกฤษ

สำหรับชาวอียิปต์แล้ว คำว่า “รัฐในอารักขา” เป็นคำที่ไม่น่ายินดีเลย ตามคัมภีร์โคหราน เป็นหน้าที่ของชาวมุสลิมซึ่งเป็นผู้ที่น่าเชื่อถืออย่างแท้จริงที่จะเป็นผู้ปกครองชาวคริสเตียน แต่เหตุการณ์กลับตรงกันข้ามเพราะชาวคริสเตียนเรียกร้องจะเป็นผู้ปกครองชาวมุสลิมอียิปต์ สำหรับชาวอียิปต์แล้วคนนอกศาสนาจะมาปกครองคนมุสลิมที่มีความซื่อสัตย์ได้อย่างไร

ถึงแม้ว่าชาวอียิปต์จะไม่คิดว่าพวกเขามีประโยชน์ต่อสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่พวกเขาก็เห็นว่าอียิปต์กำลังหันไปสู่ฐานทัพทางทหารสำหรับกองกำลังเมดิเตอร์เรเนียนของอังกฤษในการรบที่แกลลิโปลี (Gallipoli) ใน ค.ศ. 1916 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานใหญ่ทั่วไปไม่น้อยกว่า 3 แห่ง กองทัพของการยึดครองได้กลายเป็นรัฐบาลของประเทศ ยิ่งกว่านั้นชาวอียิปต์ต้องทำงานหนักตลอดเวลาของสงคราม ชาวอียิปต์ถูกบังคับให้สนับสนุนความสำเร็จของอังกฤษถูกเกณฑ์เป็นคนแบกหาม จัดหาเสบียงอาหาร อูฐ ถูกจับเอาไปขายในราคาถูก ชาวอียิปต์ถูกบังคับให้สร้างถนนและโรงทหารในอียิปต์และซีเรีย ชาวอียิปต์ 135,000 คน ผู้ไม่ต้องการอาศัยอยู่ในซีเรียก็มีส่วนร่วมในสงครามซีเรีย นอกจากนั้นชาวอียิปต์ 8,500 คนถูกเกณฑ์ในเมโสโปเตเมีย และ 10,000 คนในฝรั่งเศส ยิ่งกว่านั้นสงครามมีผลทางเศรษฐกิจต่อประเทศ ฝ่ายถูกกดราคาให้ต่ำ อังกฤษเรียกเก็บภาษีที่สูงจากชาวอียิปต์⁶

ผู้นำนักชาตินิยมที่เป็นฝ่ายชาวอียิปต์ในสงครามคือ ซาด แซกตุล เขาเกิดใน ค.ศ. 1857 เป็นศิษย์ของ อัล - อัฟกานี และ โมฮัมเมด อับดุล เคยร่วมในกบฏอรานีปาซาและถูกจับขังคุก เขาเรียนด้านกฎหมายและทำงานกับอังกฤษ ใน ค.ศ. 1906 ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีมีหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาและ ใน ค.ศ. 1910 ได้รับหน้าที่ควบคุมกระทรวงยุติธรรม ใน ค.ศ. 1913 เขาลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี และต่อต้านอังกฤษ เขาเรียกร้องให้ยกเลิกสิทธิพิเศษซึ่งปรากฏในสัญญาที่เป็นที่รู้จักกันคือ Capitulations ซึ่งมหาอำนาจยุโรปได้เซ็นกับตุรกีตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ให้ปฏิรูปรัฐธรรมนูญ ปรับปรุงการศึกษาและการเกษตรกรรมและเหนือสิ่งอื่นใดก็คือการให้เอกราชแก่ชาวอียิปต์

ความประพุดติของอังกฤษในตะวันออกกลางทำให้นักชาตินิยมโกรธเคือง ใน ค.ศ. 1916 ฝรั่งเศส อังกฤษ และรัสเซีย เซ็นสัญญา Sykes—Picot Agreement ซึ่งมหาอำนาจเหล่านี้จะมีส่วนในการแบ่งจักรวรรดิตุรกีภายหลังสงคราม อียิปต์ อีจิปต์ อียิปต์ อียิปต์ อียิปต์ และอิรัก มีความขมขื่นอย่างมากเมื่อรู้ถึงข้อตกลงลับของมหาอำนาจเหล่านั้น ชาวอียิปต์เชื่อว่าอังกฤษจะไม่ลังเลใจที่จะกลืนอียิปต์เข้าสู่จักรวรรดิอังกฤษถ้าข้อตกลงอันนี้มีผล นักชาตินิยมยังทราบความจริงอีกว่าอังกฤษกำลังสนับสนุนเชรíf ฮุสเซน (Sharif Hussein) แห่งอีจิปต์ ให้ปฏิวัติต่อต้านสุลต่านแห่งคอนสแตนติโนเปิล โดยสัญญาว่าจะให้เอกราชแก่อีจิปต์ภายหลังสงคราม นักชาตินิยมในอียิปต์มองไม่เห็นว่างอังกฤษจะให้เอกราชแก่อีจิปต์ได้อย่างไร เพราะอีจิปต์เป็นประเทศที่ล้าหลังที่สุดในตะวันออกกลางและยังปฏิเสธที่จะรับความก้าวหน้าให้แก่ประเทศ ยิ่งกว่านั้นหลักการชี้ชะตาตัวเองซึ่งหมายถึงสิทธิของ

ประชาชนที่จะตัดสินใจเพื่อตัวเองว่าพวกเขาจะมีการปกครองอย่างไร ซึ่งกำลังได้รับความสนับสนุนโดย ประธานาธิบดี วูดโร วิลสัน แห่งสหรัฐอเมริกา อังกฤษเองก็ได้ประกาศหลักดังกล่าวที่มีชื่อว่า Declaration to the Seven⁷ ถึงแม้ว่าเอกสารนี้จะไม่เอ่ยถึงอียิปต์เป็นพิเศษ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าหลักการปกครองตัวเองควรจะใช้ได้กับจักรวรรดิออตโตมาน

ภายหลังสงคราม แชกกลูได้นำคณะผู้แทนไปพบข้าหลวงใหญ่อังกฤษเพื่อเรียกร้องสิทธิในการส่งผู้แทนไปยังการประชุมสันติภาพในปารีส เซอร์ เรจินาลด์ วินเกต (Sir Reginald Wingate) ไม่รับรองการเรียกร้องและปฏิเสธที่จะอนุญาตให้พวกเขาไปปารีส แชกกลูและผู้นำคนอื่น ๆ จึงเดินทางไปมอลตา และความเครียดก็เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น ใน ค.ศ. 1920 ลัทธิชาตินิยมอียิปต์เข้มแข็งมากกว่าใน ค.ศ. 1881 ผู้หญิงทั้งในเมืองและในชนบทเริ่มเข้าร่วมกับขบวนการชาตินิยม โดยละทิ้งฮารেমและเข้าร่วมเดินขบวนพร้อมกับนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่ละทิ้งชั้นเรียน นักชาตินิยมเหล่านี้รู้ดีว่ามีสาเหตุหลายอย่างที่ทำให้พวกเขาเกลียดอังกฤษ ไม่เพียงแต่ค่าครองชีพที่สูงขึ้นมาก ราคาฝ้ายก็ตกต่ำและภาษีที่พวกเขาจ่ายก็สูงมาก ผู้นำชาตินิยมเหล่านี้จึงเห็นว่าถึงเวลาสมควรแล้วที่พวกเขาต้องต่อต้านอังกฤษอย่างรุนแรง และจะต้องประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน

ชาวอียิปต์ใช้วิธีการรุนแรง จะเห็นได้ว่าการจลาจลที่รุนแรงเกิดขึ้นในเมืองหลายแห่งบริเวณเดลดตาและอียิปต์บน การจลาจลรุนแรงมากจนกระทั่งอังกฤษต้องส่งกองทัพบกเพื่อมารักษากฎหมายและคำสั่งรัฐบาลอังกฤษส่งคณะกรรมการมาสอบสวนสถานการณ์ภายในประเทศ ผู้นำคณะกรรมการชุดนี้คือ เซอร์ อัลเฟรด มิลเนอร์ (Sir Alfred Milner) เขาได้รับคำสั่งให้แนะนำรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุด ซึ่งอียิปต์สามารถถูกปกครองภายใต้ระบบดินแดนในอารักขาเป็นที่คาดหวังรัฐธรรมนูญเช่นนี้มีจุดประสงค์ในการส่งเสริมสันติภาพระเบียบ ความร่ำรวย การคุ้มครองผลประโยชน์ของต่างชาติและการพัฒนาอย่างก้าวหน้าของสถาบันการปกครองตัวเอง

นักชาตินิยมมิได้ให้การต้อนรับคณะกรรมการมิลเนอร์ แต่ทำการคว่ำบาตรคณะกรรมการและได้ก่อตั้ง Committee of Independence ขึ้นภายหลังจากที่แชกกลูถูกเนรเทศการที่มิลเนอร์เองได้เคยเรียนรู้อย่างยากลำบากโดยทั่วไปในอียิปต์ เขาจึงสรุปว่าขบวนการชาตินิยมนี้มีความต้องการในหลาย ๆ สิ่งมากกว่าที่เขาเคยคิด ดังนั้น คลื่นของความโหดร้ายก็รุนแรงยิ่งขึ้น วันที่ 22 พฤศจิกายน ราชอาณาจักรอังกฤษถูกลอบฆ่าตาย วันต่อมาทหารชาวอังกฤษ 4 คน ถูกยิงบาดเจ็บ เดือนมกราคม เซอร์รี ปาซา ซึ่งเป็นสมาชิกของคณะรัฐมนตรี

ชาวอียิปต์ถูกโจมตีโดยระเบิด เดือนต่อมาได้มีความพยายามแบบเดียวกันกับรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรที่ชื่อ ซาฟีก ปาชา

เนื่องจากสถานการณ์ดังกล่าว อังกฤษจึงตัดสินใจปล่อยแซกกลูและพรรคพวก แซกกลูถูกเรียกตัวไปลอนดอนเพื่อทำการเจรจากับมิลเนอร์ แต่ทั้ง 2 ฝ่ายพบว่าเป็นการยากที่จะตกลงกันได้ อังกฤษจะยังไม่ให้เอกราชโดยสมบูรณ์แก่อียิปต์ อังกฤษขอร้องให้แซกกลูรับประกันต่อการคุ้มครองผลประโยชน์ของอังกฤษในอียิปต์รับรองสิทธิของอังกฤษในการตั้งกองทัพบกของการยึดครองไว้ในอียิปต์ให้สิทธิแก่อังกฤษในการคุ้มครองชาวต่างชาติในอียิปต์และปล่อยให้นโยบายต่างประเทศของอียิปต์อยู่ในมือของอังกฤษ แซกกลูปฏิเสธข้อเรียกร้องทั้งหมดของอังกฤษและการเจรจาก็ยุติลงอย่างไม่เป็นผล ใน ค.ศ. 1921 ความยุ่งยากเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในปีต่อมาอังกฤษจึงให้การปกครองตนเองแก่อียิปต์แต่อังกฤษยังควบคุมนโยบายต่างประเทศ การป้องกันประเทศทั้งของอียิปต์และคลองสุเอซและการให้ความคุ้มครองชนกลุ่มน้อย รวมทั้งชาวยุโรปซึ่งมีธุรกิจผลประโยชน์ในอียิปต์ และรักษาความมีส่วนร่วมในรัฐบาลของซูดาน อียิปต์กลายเป็นประเทศปกครองตัวเอง

คำประกาศดังกล่าวของอังกฤษไม่ใช่สิ่งที่น่ายินดีนักสำหรับนักชาตินิยมชาวอียิปต์ เพราะอังกฤษให้อียิปต์มีมือที่อิสระเพียงมือเดียว ส่วนอีกมือหนึ่งอังกฤษยังเก็บไว้⁸ อย่างไรก็ดีตาม ในสถานการณ์เช่นนั้นนักชาตินิยมไม่สามารถทำอะไรได้นอกจากยอมรับขอบเขตของเอกราชตามที่ตนได้รับ ในปีต่อมา มีการตั้งรัฐธรรมนูญตามแบบอังกฤษ และฟูอัด (Fuad) ซึ่งเป็นสุลต่านขณะนั้นก็ได้กลายเป็นกษัตริย์ซึ่งต้องปกครองตามระบอบรัฐสภาเลือกรัฐมนตรีจากรัฐสภาซึ่งถูกเลือกขึ้น อย่างไรก็ตาม ระหว่าง ค.ศ. 1923 และ 1952 กษัตริย์ฟาอูด (-ค.ศ. 1936) และกษัตริย์ ฟารุก (ค.ศ. 1936-1952) มิได้ปกครองตามรัฐธรรมนูญ เพราะต้องการมีอำนาจเต็มก็คือเป็นทั้งเจ้าผู้ปกครองที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเจ้าผู้ปกครองประเทศ กษัตริย์ทั้ง 2 องค์เกลียด วาฟด์ (Wafd) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีชื่อเสียงมากที่สุดและมักจะชนะการเลือกตั้ง มีความปรารถนาให้กษัตริย์ปกครองประเทศเหมือนแบบอย่างอังกฤษ ในปีแรกที่มีการประกาศรัฐธรรมนูญ พระเจ้าฟารุกทรงปกครองโดยกฎอัยการศึกเป็นเวลา 11 ปี

กษัตริย์ทรงต้องการขับไล่พรรควฟด์จึงให้ความสนับสนุนผลประโยชน์ของอังกฤษในประเทศโดยหวังว่าอังกฤษจะเป็นกำลังต่อต้านพรรควฟด์ สำหรับพรรควฟด์นั้นต้องการให้อียิปต์ได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์และกำจัดอิทธิพลของอังกฤษออกไปโดยเด็ดขาด แต่เนื่องจากกษัตริย์ชอบพออังกฤษทำให้ข้าหลวงใหญ่อังกฤษมีเสียงเด็ดขาดในกิจการของ

ประเทศ ใน ค.ศ. 1924 ภายหลังจากการที่ เซอร์ ลี สแต็ก (Sir Lee Stack) ซึ่งเป็นข้าหลวงใหญ่ของซูดานถูกลอบฆ่าในไคโร ข้าหลวงใหญ่ประจำอียิปต์ได้ชักจูงให้พระเจ้า ฟาอูด บังคับเชกกุลซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของอียิปต์ (เอกราช) ให้ลาออก อังกฤษแต่งตั้ง अबดุล ซิวาร์ (Abdul—Ziwar) ให้ดำรงตำแหน่งแทน แต่ अबดุล ซิวาร์ เป็นบุคคลที่ไม่ได้ควบคุมเสียงส่วนใหญ่ในสภา ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1924 เซอร์ มิลส์ แลมป์สัน (Sir Miles Lampson) ซึ่งเป็นทูตอังกฤษประจำไคโร ได้บังคับพระเจ้าฟาอูดให้แต่งตั้ง มุสตาฟา นาฮาซ (Mustapha Nahas) เป็นนายกรัฐมนตรี การกระทำครั้งนี้ชาวอียิปต์รู้สึกว่าการถูกทำให้ต่ำต้อยลงมาก ใน ค.ศ. 1930 กษัตริย์ทรงปิดสภาอย่างถาวรและใช้ Palace Party เป็นที่ปรึกษาของพระองค์ Palace Party เป็นองค์การของเจ้าของที่ดินหัวเก่ารายใหญ่ ผู้เก็บค่าเช่าสูงจากชาวนาและเป็นศัตรูกับพรรควฟด์ ดังนั้น ความเกลียดชังได้เริ่มขึ้นต่อต้านกษัตริย์ซึ่งมีสาเหตุมาจากแนวโน้มที่มีอำนาจของพระองค์ ความรู้สึกรุนแรงขึ้นเพราะอังกฤษยังคงปกครองต่อไปโดยผ่านกษัตริย์และเพราะศูนย์กลางของอำนาจอยู่ที่ลอนดอนมิใช่ไคโร

ใน ค.ศ. 1936 พรรควฟด์ได้ชัยชนะในการเลือกตั้งพยายามทำการเจรจากับอังกฤษอีก มีเหตุการณ์อย่างหนึ่งที่ทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายตัดสินใจแก้ปัญหาดังกล่าว ให้หายยุ่งยาก เหตุการณ์นั้นคือการที่อิตาลีบุกกรีกเอธิโอเปีย และอังกฤษต้องการความสนับสนุนของอียิปต์ อังกฤษกลัวว่าอิตาลีอาจวางแผนยึดจักรวรรดิโรมันในแอฟริกาเหนือและในขบวนการนี้ก็อาจทำให้อียิปต์ต่อต้านอังกฤษ นักชาตินิยมตกลงตามข้อเรียกร้องของอังกฤษโดยจะไม่เป็นมิตรกับอิตาลีเพื่อต่อต้านอังกฤษ ในขณะเดียวกันอังกฤษต้องลดฐานะของตนเองในอียิปต์ ใน ค.ศ. 1936 มีการทำสัญญา Anglo—Egyptian โดยกำหนดให้อำนาจของอังกฤษมีอยู่ในบริเวณคลองสุเอซ ตามสัญญานี้อียิปต์กลายเป็นประเทศเอกราช อียิปต์เข้าร่วมเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ และระบบ Capitulations ก็สิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม อังกฤษยังมีสิทธิทางกฎหมายที่จะปกป้องคุ้มครองคลองสุเอซและตั้งกองทัพอังกฤษในบริเวณดังกล่าว แต่ใน ค.ศ. 1951 สัญญานี้ถูกยกเลิกอย่างเป็นทางการโดยรัฐบาลวฟด์ การเจรจาช้าเวลานานระหว่าง ค.ศ. 1947 ถึง 1952 แต่อังกฤษยังไม่ถอนตนออกจากคลองสุเอซ จนกระทั่งภายหลังการสิ้นสุดระบอบการปกครองแบบกษัตริย์⁹

ในขณะเดียวกันได้มีองค์การหนึ่งซึ่งเป็นองค์การทางศาสนาแต่กำลังเปลี่ยนรูปกลายเป็นองค์การทางการเมืองซึ่งทำการข่มขู่ทั้งกษัตริย์และพรรควฟด์ องค์การนี้คือ Tithwan al Muslimin (Muslim Brotherhood) ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1927 โดย ฮะซัน - อัล - บันนา (Hasan—al—Banna) เป็นองค์การที่สนับสนุนให้มีการปกครองโดยกลุ่มทางศาสนา ขึ้น

อยู่กับคัมภีร์โคหร่านและคำสอนของพระมะหะหมัดซึ่งเป็นที่ยึดถือคือ ฮาดิธ (Hadith) องค์การนี้เริ่มสนับสนุนการรวมกันทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมได้มีการก่อตั้งโรงเรียน สหกรณ์ และโรงงานทอผ้า ภายหลังจากที่ฟารุคขึ้นครองราชย์ใน ค.ศ. 1936 องค์การนี้ก็เริ่มสนับสนุนการตั้งตำแหน่งกาหลิบเพราะไม่พอใจกษัตริย์ องค์การนี้มองอังกฤษว่าเป็นผู้แย่งชิงอำนาจและสอนว่าเป็นหน้าที่ของชาวมุสลิมทุกคนที่จะร่วมมือกันในสงครามศักดิ์สิทธิ์ เพื่อต่อต้านมหาอำนาจอาณานิคมนอกศาสนาทั้งหมด ใน ค.ศ. 1946 สมาชิกขององค์การนี้มีประมาณ 1 ล้านคน สมาชิกเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนในศิลปะของการต่อสู้ พวกเขามีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในสงครามต่อต้านยิวในปาเลสไตน์เมื่อ ค.ศ. 1948 ในที่สุดทั้งกษัตริย์และรัฐบาลวอร์ดก็เกรงกลัวว่าองค์การนี้อาจยึดอำนาจโดยการบังคับ ดังนั้นจึงมีคำสั่งให้กำจัดองค์การดังกล่าวและสาขาตามจังหวัดต่าง ๆ ให้อียิปต์พยับสิ้นและจับสมาชิกทั้งหมด ใน ค.ศ. 1949 บันนา ผู้นำองค์การถูกลอบฆ่าตาย

อย่างไรก็ตาม พระเจ้าฟารุคเองก็กลายเป็นกษัตริย์ที่ไม่ค่อยมีผู้นิยมนัก พระองค์พยายามแทรกแซงโดยตรงทั้งในการเมือง คณะรัฐมนตรี และการตั้งสภาสูง พยายามมีอิทธิพลในขบวนการศาล ใน ค.ศ. 1946 รูปภาพของพระองค์จำนวนมากถูกฉีกจากกำแพงมหาวิทยาลัย ใน ค.ศ. 1948 พระองค์ส่งกองทัพที่ได้มีการเตรียมพร้อมให้บุกกรูปาเลสไตน์ ผลก็คือความพ่ายแพ้อย่างยับเยิน

อียิปต์กลายเป็นสาธารณรัฐ

สถานการณ์ทางการเมืองยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น วอร์ด เองก็กลายเป็นพรรคที่ไม่น่าเชื่อถือด้วย มีการคอร์รัปชัน สมาชิกของรัฐสภามีความร่ำรวย ผู้นำทางสังคมของใคร่ก็ไม่สนับสนุนให้มีการปฏิรูปอย่างรวดเร็ว วอร์ดป้องกันผลประโยชน์ของเจ้าของที่ดิน นักธุรกิจ และผู้ที่มีตำแหน่งสูง ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1951 มีการเดินขบวนอย่างรุนแรงในไคโร อเล็กซานเดรียและเมืองสำคัญ ๆ เพื่อต่อต้านกษัตริย์ ในอีก 7 เดือนต่อมา มีรัฐบาลไม่น้อยกว่า 6 รัฐบาล จึงปรากฏแน่ชัดว่าการปกครองแบบมีกษัตริย์และรัฐสภาที่ล้มเหลวลงในอียิปต์ เนื่องจากสถานการณ์ยุ่งเหยิงมากจึงให้ความสะดวกแก่กองกองทัพที่จะเข้าควบคุม ในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1952 พระเจ้าฟารุคถูกบังคับให้สละราชสมบัติและในปีต่อมาอียิปต์ก็ถูกประกาศให้เป็นสาธารณรัฐ¹⁰

อย่างไรก็ตาม Muslim Brethren ไม่ต้องการจะร่วมมือกับทหารเป็นเวลานานและมีแผนการทางสังคมและการเมืองที่แตกต่างจากข้าราชการทหาร พวกเขาเชื่อว่าทหารไม่มีความสามารถในการปกครองประเทศ การปกครองโดยคณะสงฆ์ควรจะถูกก่อตั้งขึ้น

อย่างไรก็ตามทางฝ่ายทหารซึ่งได้จัดตั้งสภาปฏิวัติขึ้นก็ล้มเลิกพรรคการเมืองทั้งหมดในเดือนมกราคม ค.ศ. 1953 เบรชเรเนจิงกลายเป็นพรรคที่ไม่มีผู้นำที่น่าไว้วางใจและองค์การของพวกเขาถูกกำจัดให้สิ้น

การที่กองทัพเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลใน ค.ศ. 1952 ได้แสดงให้เห็นยุคใหม่ในประวัติศาสตร์อียิปต์ นับจากนี้เป็นต้นไปความแตกต่างทางสังคมแม้จะยังไม่ถูกกำจัดแต่ก็เริ่มลดน้อยลง ได้มีการเริ่มต้นสร้างสังคมใหม่ที่มีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย วุฟด์เป็นพรรคที่น่าไว้วางใจเหมือนเป็นพรรคพวกของนักการเมืองผู้กอบโกยผลประโยชน์ของประเทศไป ตำแหน่ง เบ (bey) และปาชา (pasha) ตลอดจนข้าราชการที่คอร์รัปชันถูกจำกัดออกไป ในปีเดียวกันนี้สภาปฏิวัติได้ออกกฎหมายจำกัดจำนวนที่ดินในครอบครองของชาวอียิปต์ไม่ให้เกิน 300 เอเคอร์ และอีก 9 ปีต่อมาก็ลดลงเหลือ 200 เอเคอร์ จุดมุ่งหมายของการปกครองแบบทหารคล้ายกับของโมซัมเบต อาลี คือการให้ที่ดินทางการยึดไว้แก่ชาวนาผู้ยากจน รัฐบาลทหารตัดสินใจสร้างเขื่อนสูงใหม่ที่ไมห่างไกลจากเขื่อนอัสวานนัก ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการชลประทาน เป็นการกระตุ้นผลผลิตทางเกษตรกรรมของประเทศ

อียิปต์ภายใต้การปกครองของนัสเซอร์ (Nasser)

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1952 และโดยเฉพาะตั้งแต่ ค.ศ. 1954 เมื่อนัสเซอร์ได้อำนาจ จะได้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นหมุนเวียนไปรอบ ๆ ตัวนัสเซอร์ ซึ่งเป็นประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอาหรับ (United Arab Republic) หนึ่งในบรรดาผู้นำที่ทำการยึดอำนาจเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1952 คือ กามาล อับเดล นัสเซอร์ (Gamal Abdel Nasser) เขาเกิดที่เมืองอเล็กซานเดรีย เมื่อวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1918 ใน ค.ศ. 1937 ได้เข้าศึกษาในวิทยาลัยทหาร และใน ค.ศ. 1943 ได้รับยศร้อยเอก เข้าร่วมในสงครามปาเลสไตน์และได้รับบาดเจ็บ ปลาย ค.ศ. 1949 นัสเซอร์และข้าราชการอีก 11 คน ตั้งองค์การลับชื่อ Free Officers เป็นองค์การที่ทำรัฐประหารในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1952 ภายใต้การนำของนายพล เนกิบ (Neguib) นัสเซอร์มีความเกลียดชังลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิฟิวดัลอย่างรุนแรง ใน ค.ศ. 1943 เขาได้ก่อตั้งองค์การลับซึ่งมีกองทัพหนุนหลังอยู่โดยมีจุดมุ่งหมายจะยึดรัฐบาล ความหวังของนัสเซอร์และเหตุผลเบื้องหลังอำนาจของเขาถูกบรรยายไว้อย่างชัดเจนในหนังสือ ชื่อ The Philosophy of the Revolution

เมื่อการปกครองในระบอบทหารเริ่มต้นขึ้นก็ได้เร่งรีบให้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม ตัวนัสเซอร์เองดำเนินชีวิตแบบธรรมดาและเคร่งครัดไม่ฟุ้งเฟ้อ เขาประสบ

ความสำเร็จในการสร้างตัวเองให้เป็นผู้นำที่มีคุณภาพ เขาพัฒนาอียิปต์ในทุก ๆ ด้าน ความสำเร็จของนัสเซอร์ในด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการต่อสู้เพื่อต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมมีคุณค่าอย่างมหาศาล

นัสเซอร์คำนึงอยู่เสมอว่าการศึกษาคือกุญแจที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านสังคมและ เป็นกำลังสำคัญของประเทศ ดังนั้น ผู้นำของการปฏิวัติจึงเริ่มแผนการศึกษา นับเป็น ครั้งแรกในประวัติศาสตร์อียิปต์ที่ผู้นำพยายามจัดสร้างโรงเรียนประถมศึกษาตลอดทั่ว ประเทศ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ยังไม่มียาได้มาก การทำทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ให้เกิดประโยชน์ก็ยังทำได้ไม่เต็มที่ ดังนั้น ใน ค.ศ. 1958 จึงมีโรงเรียนเพียง 848 แห่งเท่านั้น ในปีเดียวกันนี้มีนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา 2,104,000 คน ซึ่งเป็นจำนวนเกือบ 2 เท่าของนักเรียนใน ค.ศ. 1952

นอกจากนั้น ยังมีการสนับสนุนการศึกษาในด้านเทคนิคและฝึกหัดครูตลอดจน การศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย จำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยใหญ่ 3 แห่ง สูงขึ้นจาก 30,641 คน ใน ค.ศ. 1952 เป็น 71,994 คน ใน ค.ศ. 1958 ระหว่าง ค.ศ. 1952 และ 1958 รัฐบาลปฏิวัติจ่ายเงินจำนวน 22 ล้านปอนด์ ในการสร้างโรงเรียนเพียงอย่างเดียว

รัฐบาลของนัสเซอร์ไม่เคยล้มสภาพทางสังคมของชาวนาและคนทำงานในเมือง ได้มีการขยายวงการแพทย์ออกไปอย่างกว้างขวางเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่ชาวนาและ กรรมกร ได้มีการเริ่มแผนการสร้างบ้านในราคาถูกสำหรับกรรมกรผู้มีรายได้น้อยกว่า 300 ปอนด์ต่อปี และมีการแนะนำการคุมกำเนิดด้วยช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเริ่ม ลดน้อยลง โดยมีกฎหมายซึ่งจำกัดรายได้ของส่วนบุคคลที่ให้มีได้มากที่สุด 5000 ปอนด์ ต่อปี

อุดมการณ์ทางด้านความเป็นอยู่ของสังคมซึ่งรัฐบาลนัสเซอร์ได้อุทิศให้มันไม่ใช่ ของแปลกสำหรับอียิปต์ ทั้งนี้เพราะได้มีการปฏิบัติตามอุดมการณ์ดังกล่าวแล้วในประเทศ แอลจีเรีย กานา ในจีเรีย และประเทศแอฟริกาเอกราชอื่น ๆ แผนการทางด้านสวัสดิภาพ ของสังคมของรัฐบาลปฏิวัติได้กลายเป็นความจริงเพราะรัฐบาลพยายามปรับปรุงเศรษฐกิจ ของประเทศ มีการออกกฎหมายปฏิรูปที่ดินใน ค.ศ. 1952 ใน ค.ศ. 1959 รัฐบาลยึดที่ดิน มาได้ถึง 240,000 เฟดคันส์จากเจ้าของที่ดินทั่วไป และยึดมาอีก 180,000 เฟดคันส์จาก ครอบครัวของโมฮัมเมด อาลี รัฐบาลแบ่งที่ดินเหล่านี้ให้แก่ชาวนาด้วยความยุติธรรม ซึ่ง ได้ช่วยเหลือครอบครัวชาวนาถึง 100,000 ครอบครัว นับจากนี้ไปชาวนาเล็ก ๆ ก็ได้รับ

ความปลอดภัยและไม่ว่าเขาจะเป็นเจ้าของที่ดินหรือเช่าที่ดินก็ตาม พวกเขาทำการเพาะปลูกด้วยความรู้สึกที่ผูกพันกับที่ดิน

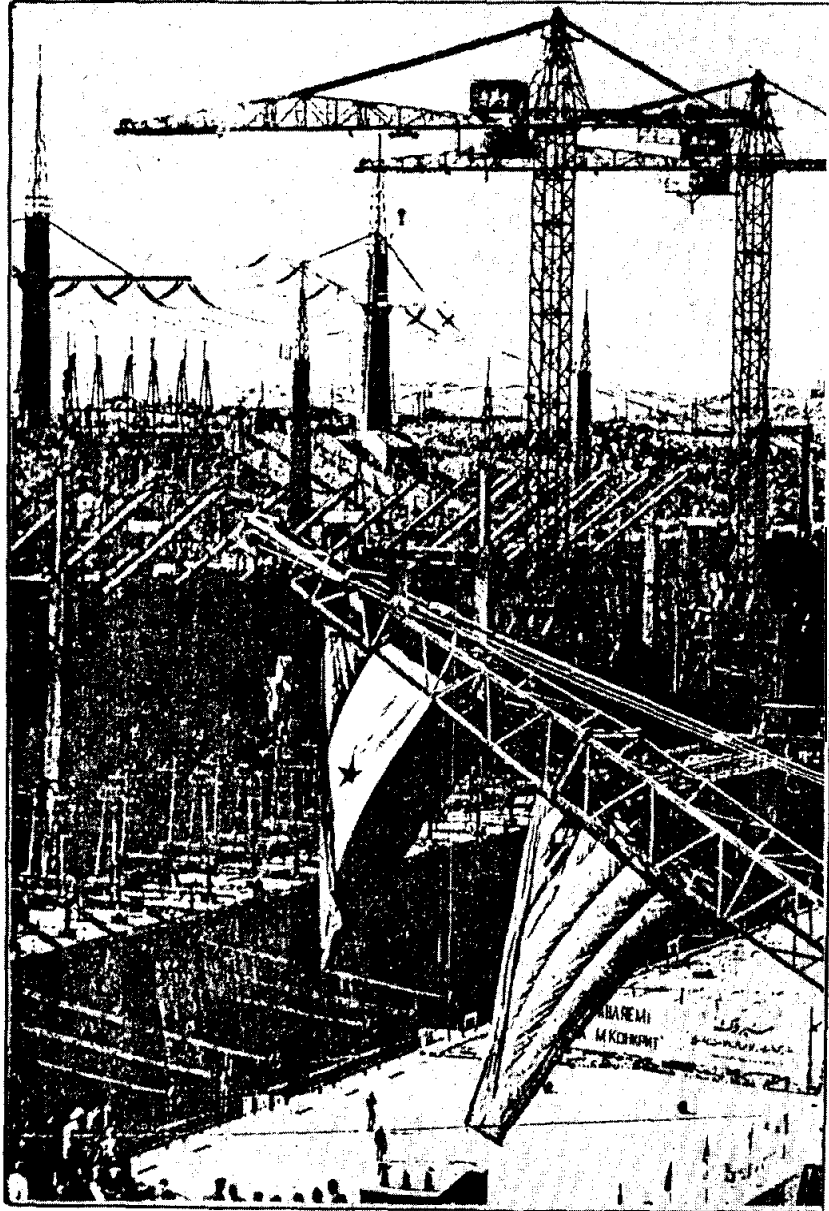
การปฏิรูปเศรษฐกิจ

เนื่องจากการปฏิรูปที่ดินดังกล่าวทำให้อัตราการผลิตสูงขึ้น การผลิตทางเกษตรกรรมสูงขึ้น 6% ทุก ๆ 4 ปี การปลูกข้าวสาลีและข้าวเจ้าทั่วหน้าอย่างเห็นได้ชัด ฝ้ายก็ยังเป็นสินค้าออกที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม ความเจริญทางเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถช่วยให้อียิปต์มีเศรษฐกิจที่น่าพอใจ นัสเซอร์พยายามฟื้นฟูความฝันของ โมฮัมเหมด อาลี เกี่ยวกับงานด้านอุตสาหกรรม ใน ค.ศ. 1960 รัฐบาลใช้เงินมากกว่า 150 ล้านดอลลาร์เพื่อแผ่ขยายอุตสาหกรรม ใน ค.ศ. 1954 ได้มีการวางแผนการผลิตเหล็กและเหล็กกล้าและสำเร็จผลใน ค.ศ. 1958 นอกจากนั้นรัฐบาลยังสนับสนุนอุตสาหกรรมน้ำมันซึ่งอยู่ในความควบคุมของ General Petroleum Authority โครงการใหญ่่อีกอันหนึ่งคือเครื่องทำกระแสไฟฟ้าที่ใช้กำลังน้ำที่เขื่อนอัสวานและที่เชื่อมต่อ นับเป็นก้าวสำคัญของอียิปต์ที่จะนำประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม นอกจากนั้น รัฐบาลยังมีส่วนร่วมในกิจการสำคัญ เช่น ธนาคารบริษัทประกันภัยและการค้า

การทำคลองสุเอซให้เป็นของประเทศ

เหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดอันเดียวนับตั้งแต่การปฏิวัติ ค.ศ. 1952 ก็คือการที่นัสเซอร์บังคับบริษัทคลองสุเอซให้เป็นของประเทศชาติใน ค.ศ. 1956 จุดมุ่งหมายในการกระทำเช่นนี้ก็คือการกำจัดรูปแบบทุกชนิดของลัทธิชาตินิยมออกจากประเทศ และการหาเงินทุนให้ได้มากเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของอียิปต์ การกระทำความดังกล่าวทำให้นายทุนชาวตะวันตกโกรธเคืองมากถึงขนาดที่ว่าทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษทำสงครามกับอียิปต์ ดังได้กล่าวแล้วว่านับจาก ค.ศ. 1880 ถึง 1936 อียิปต์ไม่ได้รับส่วนแบ่งจากกำไรของบริษัทคลองสุเอซเลย จนกระทั่ง ค.ศ. 1937 ที่มีการตกลงกันระหว่างบริษัทกับรัฐบาลอียิปต์โดยกำหนดว่าอียิปต์จะได้ 300,000 ปอนด์ ต่อปี ใน ค.ศ. 1949 บริษัทตกลงจ่ายภาษีให้แก่รัฐบาลอียิปต์จำนวน 3 ล้านดอลลาร์ต่อปี ใน ค.ศ. 1951 บริษัทจ่ายเงินทั้งหมด 4 ล้านดอลลาร์ หรือ 2% ของรายได้ทั้งหมดให้แก่อียิปต์

รัฐบาลของนัสเซอร์มองเห็นชัดว่ารายได้จากคลองสุเอซมิได้มีผลต่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของอียิปต์เลย รายได้ส่วนใหญ่ที่รัฐบาลได้จากคลองสุเอซก็เป็นในรูปของภาษีเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะมีชาวอียิปต์บางคนได้ทำงานแต่ไม่เคยได้อยู่ในตำแหน่งสูง ๆ ดังนั้นผลประโยชน์เกือบทั้งหมดจึงตกอยู่แก่ชาวยุโรป

รูปที่ 5 : ภาพเขื่อนอัสวันในอียิปต์ซึ่งสร้างขึ้นโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัสเซีย ในภาพแสดงให้เห็นธงชาติอียิปต์และรัสเซียอยู่คู่กัน

Ibid., P. 66.

การทำให้กิจการคลองสุเอซเป็นของประเทศ จะได้กำไรอย่างมหาศาลเฉลี่ยประมาณ 10% ของรายได้ของประเทศ สงครามซึ่งอียิปต์ต่อสู้กับพวกบุกกรุกชาวอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิสราเอล เหนือประเด็นลัทธิชาตินิยม ได้ช่วยส่งเสริมความยิ่งใหญ่ของนัสเซอร์ทั้งในอียิปต์และในโลกอาหรับ นับจากนั้นไป นัสเซอร์กลายเป็นผู้ป้องกันผลประโยชน์ของโลกอาหรับ ต่อต้านการข่มขู่จากลัทธิจักรวรรดินิยมของมหาอำนาจตะวันตก¹²

ในกิจการต่างประเทศ นัสเซอร์ใช้นโยบายเป็นกลาง อียิปต์จะไม่ผูกมัดตัวเองกับทั้งอำนาจตะวันตกและสหภาพโซเวียต ประเทศเหล่านี้ให้ความช่วยเหลือทั้งด้านการเงินและเทคนิคแต่อียิปต์จะไม่ยอมอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศเหล่านั้น ถึงแม้ว่าสหภาพโซเวียตให้ความอุปถัมภ์โครงการสร้างเขื่อนแด่ นัสเซอร์ก็ไม่ยอมให้พรรคคอมมิวนิสต์คงอยู่ในอียิปต์ อียิปต์เป็นผู้แทนของสันนิบาตอาหรับซึ่งเป็นองค์การของประเทศอาหรับทั้งหลาย ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1944 เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของประชาชนอาหรับ ตั้งแต่ นัสเซอร์ได้อำนาจจนกระทั่งเขาถึงแก่กรรมในเดือนกันยายน ค.ศ. 1970 นัสเซอร์และแผนการ “positive neutrality” ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของลัทธิชาตินิยมอาหรับ แต่สำหรับประชาธิปไตยแบบตะวันตกมองเห็นว่านัสเซอร์เป็นผู้เผด็จการที่มีอำนาจเด็ดขาด แต่ชาวอียิปต์มิได้มองเขาในลักษณะเช่นนั้น ใน ค.ศ. 1957 นัสเซอร์จัดให้มีการประชุมสภาแห่งชาติและตั้งแต่นั้นมาก็มักมีการเลือกตั้งเข้าแทนที่ ชาวอียิปต์ชื่นชมในตัวนัสเซอร์มาก เป็นผู้ปกครองและให้กำลังใจพวกเขาในขณะที่พวกเขาเกิดความรู้สึกหมดหวัง บุคคลผู้ทำให้พวกเขามีความภูมิใจในความเป็นชาวอียิปต์ และบุคคลผู้ทำให้อียิปต์เป็นประเทศชาติที่ยิ่งใหญ่

2. ชูदानตั้งแต่ ค.ศ. 1898

ข้อตกลงคอนโดมินีเยม ค.ศ. 1899¹³

ภายหลังจากที่อังกฤษและอียิปต์ได้รับชัยชนะเหนือชูदानอีกครั้งหนึ่ง ก็ได้มีการประชุม Anglo-Egyptian Conventions ใน ค.ศ. 1899 เพื่อจัดการเกี่ยวกับฐานะของชูदान ผู้แทนฝ่ายอังกฤษในการเซ็นข้อตกลงที่ชื่อว่า Condominium Agreement ครั้งนี้คือ ลอร์ดครอเมอร์ ส่วนฝ่ายอียิปต์คือ บูโทรส กาลี ซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ตามข้อตกลงนี้ อังกฤษและอียิปต์จะปกครองชูदानร่วมกัน จะมีการแต่งตั้งข้าหลวงใหญ่ซึ่งเป็นหัวหน้าการปกครองและกองทัพ จะมีการชักธงอังกฤษและอียิปต์ตลอดดินแดน และนับจากนี้เป็นต้นไปจะยกเลิกการค้าทา

การปกครองของอังกฤษในซูดาน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อตกลงดังกล่าวข้างต้นแต่อังกฤษไม่เคยตั้งใจที่จะปกครองซูดานร่วมกับอียิปต์ ตลอดเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1899–1956 ไม่มีชาวอียิปต์คนใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงใหญ่ มีเพียงในปีแรก ๆ เท่านั้นที่ชาวอียิปต์ได้รับแต่งตั้งให้อยู่ในตำแหน่งรองในด้านการบริหารงานพลเรือนของซูดาน ส่วนชาวอังกฤษดำรงตำแหน่งสูง ๆ ขณะที่เวลาผ่านไปโดยเฉพาะภายหลัง ค.ศ. 1924 ข้าหลวงใหญ่ชาวอังกฤษปกครองซูดานโดยการตัดสินใจคนเดียวไม่ปรึกษาเคดิฟของอียิปต์หรือรายงานให้ทราบอย่างเป็นทางการเลย อังกฤษยอมรับหลักคอนโดมินีเยมใน ค.ศ. 1899 เป็นเพราะจุดประสงค์ทางการทูตเท่านั้น คือ สร้างความพอใจให้แก่ฝรั่งเศส หันเหการแทรกแซงของออตโตมานในซูดานและเพื่อให้ได้รับความเห็นชอบระหว่างชาติสำหรับการผนวกซูดานเข้ามาในจักรวรรดิอังกฤษ ขณะที่เวลาผ่านไปข้าราชการอังกฤษจำนวนมากคัดค้านว่าชาวอียิปต์ไม่มีคุณสมบัติที่จะปกครองซูดาน โดยกล่าวว่าชาวอียิปต์ชอบการคอร์รัปชัน ถ้าปล่อยให้ชาวอียิปต์มีมืออิสระในซูดานชาวอียิปต์ก็จะคอร์รัปชัน ส่วนอังกฤษตั้งใจจะปกครองซูดานเพื่อผลประโยชน์ของซูดานออกกฎหมายให้ความยุติธรรม พัฒนาเศรษฐกิจของดินแดนและช่วยให้ชาวซูดานมีความเจริญก้าวหน้า

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ได้รับชัยชนะเหนือซูดานอีกครั้งหนึ่งใน ค.ศ. 1912 เมื่อทรัพยากรธรรมชาติของซูดานไม่เพียงพอความต้องการของรัฐบาล อังกฤษจึงขอร้องให้รัฐบาลอียิปต์อนุมัติเงินจำนวนหนึ่งให้ซูดาน อียิปต์มีส่วนอย่างมากต่อความก้าวหน้าของซูดาน มีการสร้างทางรถไฟจากอัสบารา (Atbara) บนแม่น้ำไนล์ไปสู่ทะเลแดง และมีการพัฒนาท่าเรือใหม่ที่นั่นด้วย นอกจากนั้นมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำบลูไนล์ตรงเมืองคาร์ทุม และมีทางรถไฟแผ่ขยายลงมาจากเจสิราไปถึงเซนนาร์ และข้ามแม่น้ำไวท์ไนล์ตรงเมืองโกสตี (Kosti) จนกระทั่ง ค.ศ. 1949 ที่ซูดานสามารถจ่ายเงินยืมคืนให้แก่อียิปต์ก่อน ค.ศ. 1912 และหลังจากนั้นที่อังกฤษบังคับอียิปต์ให้รักษากองทัพสำหรับการป้องกันซูดานทั้งภายนอกและภายใน

ตามข้อตกลงคอนโดมินีเยมทั้งอังกฤษและอียิปต์ปกครองซูดานร่วมกัน จะเห็นได้ว่าทั้งอังกฤษและอียิปต์ไม่ว่าจะทำอะไรมักคำนึงผลประโยชน์จากซูดานก่อน พวกเขามองซูดานด้วยความถูกต้องด้วยสายตาของจักรวรรดินิยม ด้วยจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติต่อดินแดนเหมือนเป็นโครงการทางเศรษฐกิจ การเมือง และผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ของอังกฤษหรืออียิปต์

อียิปต์มีความรู้สึกต่อซูดานเหมือนกับว่าทั้ง 2 ประเทศอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยเฉพาะลุ่มแม่น้ำไนล์ที่ไหลผ่านประเทศทั้ง 2 ชาวอียิปต์ชอบคิดถึงความเชื่อมกันทางเศรษฐกิจและประวัติศาสตร์ตามประเพณีที่ได้อพยพพวกเขาเข้าด้วยกันในอดีต แต่นักปราชญ์ชาวซูดานกลับมองว่าอียิปต์มีเหตุผลทางเศรษฐกิจ ต้องการมีอิทธิพลและควบคุมเหนือซูดาน ซูดานเป็นตลาดสำคัญสำหรับสินค้าออกของอียิปต์ เป็นสนามสำคัญสำหรับการลงทุนของอียิปต์และสำหรับการเป็นอาณานิคมโดยพวกอียิปต์ซึ่งมีประชาชนมากเกินไปเหนืออื่นใดอียิปต์ต้องการควบคุมซูดานเพื่อป้องกันการถูกจำกัดทางเศรษฐกิจโดยชาวซูดานที่ใช้ลุ่มน้ำไนล์

ชาวอังกฤษก็เช่นกันมีผลประโยชน์ทางการค้าและจุลยุทธศาสตร์ในซูดาน บริษัทอังกฤษหลายบริษัทลงทุนหลายล้านปอนด์ในกิจการต่าง ๆ อังกฤษซื้อฝ้ายและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เกือบทั้งหมดในซูดาน นอกจากนั้นซูดานยังมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่ออังกฤษด้วย คือ ถ้าอังกฤษได้ซูดานอังกฤษก็จะได้เปรียบมหาอำนาจยุโรปอื่น ๆ ในขณะแข่งขันกันบุกแอฟริกา ตลอดเวลาที่อังกฤษควบคุมซูดาน อังกฤษก็ควบคุมลัทธิชาตินิยมอียิปต์ด้วยโดยข่มขู่ว่าจะกันอียิปต์ออกจากแม่น้ำไนล์ นอกจากนั้นถ้าอังกฤษยึดครองซูดานอังกฤษก็จะอยู่ในฐานะเฝ้าดูผลประโยชน์ของอังกฤษในประเทศตะวันออกกลาง ได้แก่ อียิปต์ อิรัก ซีเรีย ปาเลสไตน์ และทรานส์จอร์แดน และในแอฟริกากลางและแอฟริกาตะวันออก

ประโยชน์ของคอนโดมิเนียมต่อซูดาน

อย่างไรก็ตาม ระบบคอนโดมิเนียมก็ให้ประโยชน์แก่ซูดานไม่น้อยทีเดียว มีการสร้างถนนและทางรถไฟเพื่อประโยชน์ในการขนส่งผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ใน ค.ศ. 1930 ซูดานมีระบบทางรถไฟเชื่อม วาได ฮัลฟา (Wadi Halfa) ทางเหนือและเซนนาร์ (Sennar) ทางใต้ และสายที่สำคัญไปทางตะวันออกจากอัสบาราไปยังปอร์ต เซอิด บนฝั่งทะเลแดง ยังมีสายที่ย่อยไปทางใต้จากปอร์ตเซอิดไปยังเซนนาร์ และอีกสายหนึ่งจากเซนนาร์ไป เอล โอเบอิด ทางตะวันตก ปอร์ตเซอิดได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยเป็นศูนย์กลางของการค้า แต่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่ของคอนโดมิเนียมก็คือโครงการชลประทานในต้น ค.ศ. 1904 นักการเงินชาวอเมริกันผู้หนึ่งได้รับสัมปทานที่ดินจำนวน 10,000 เฟดตันส์ ที่เซดัต เพื่อปลูกฝ้ายและข้าวสาลี ในปีนั้นเองเขาก่อตั้ง Sudan Experimental Plantations Syndicate ซึ่งอีก 3 ปีต่อมาก็กลายเป็น Plantations Syndicate ใน ค.ศ. 1911 รัฐบาลได้ทำการทดสอบการตั้งสถานีสูบน้ำบนเนื้อที่ 600 เอเคอร์ที่ทายิบา ในดินแดนภาคเหนือรัฐบาลได้จัดตั้งโครงการสูบน้ำ 7 โครงการ ระหว่าง ค.ศ. 1917 และ 1928 สำหรับการชลประทาน ใน ค.ศ.

1947 โครงการชลประทานส่วนตัวมีจำนวนถึง 347 โครงการ ในภาคเหนือมีการปลูกมะนาว อินทผลัม และมะม่วงอย่างกว้างขวาง บนลุ่มน้ำไนล์และบลูไนล์มีไร่นาส่วนตัว 24 แห่งที่ตั้งเครื่องสูบน้ำ มีการปลูกผัก ผลไม้ฝ้าย

อย่างไรก็ตาม ความสามารถที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของคอนโดมิเนียมก็คือการสร้างเขื่อน เซนาร์ ซึ่งสำเร็จสมบูรณ์ใน ค.ศ. 1925 นำจากเขื่อนนี้มีประโยชน์ต่อนาบนที่ราบเจซีรา ถึง 900,000 เอเคอร์ และที่ดินดอนรูปสามเหลี่ยมระหว่างแม่น้ำไนล์และบลูไนล์ พืชที่ปลูกบริเวณนั้นส่วนใหญ่คือฝ้ายซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของซูดาน มีปริมาณ เพิ่มขึ้นถึง 80% ของสินค้าออกทั้งหมดของซูดาน ใน ค.ศ. 1937 สร้างเขื่อน เจเบล อุลียา ซึ่งอยู่ทางใต้ของคาร์ทุม

โครงการที่สำคัญอันหนึ่งคือ Gezira Scheme ซึ่งเป็นโครงการที่ชาวซูดานชื่นชมมาก ดังที่ มาร์เจอร์ เปอร์ธัม เขียนไว้ว่า “ประเทศที่มีประสิทธิภาพของความร่ำรวยทางเศรษฐกิจ สามารถช่วยเหลือประชาชนผู้ยากจนของโลก ช่วยให้เราพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของเขาเองโดยปราศจากการเป็นรองทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ” ชาวซูดานมีความรู้สึก กตัญญูต่อผู้ปกครองที่ได้ให้โครงการเจซีราแก่พวกเขา เมื่อเปรียบเทียบกับชาวแอฟริกัน ในแอฟริกาตะวันออก แอฟริกาใต้ และมาเกรบในดินแดนเหล่านี้มีผู้ตั้งหลักแหล่งผิวขาว จำนวนมากขับไล่ชาวแอฟริกันซึ่งเป็นเจ้าของดินแดน และบังคับให้เป็นกรรมกร และเปรียบเทียบกับชาวแอฟริกันในกองโกของเบลเยียม ซึ่งชาวเบลเยียมกอบโกยผลประโยชน์ ใ้ให้พวกเขาเป็นกรรมกรในไร่ของชาวยุโรป ตามโครงการนี้ชาวซูดานซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน ดั้งเดิมจะกลายเป็นผู้เช่าของสมาคมผู้ควบคุมโครงการ ผู้เช่าแต่ละคนจะได้รับที่ดิน 40 เฟดคันส์ โดยแยกประโยชน์ดังนี้ 10 เฟดคันส์ใช้สำหรับปลูกฝ้าย 5 เฟดคันส์ใช้สำหรับ ปลูกข้าวฟ่าง และอีก 5 เฟดคันส์สำหรับเก็บฟาง ส่วนอีก 20 เฟดคันส์สำหรับไถดินหรือ พักไว้เพื่อให้ดินดีขึ้นโดยยังไม่ทำการเพาะปลูก กำไรจากผลิตผลผู้เช่าจะได้ 40% รัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ลงทุนได้ 40% และสมาคมได้ 20%

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการนี้อย่างมากก็คือ นักอุตสาหกรรม ทอผ้า ชาวอังกฤษแห่งเมืองแลงแคชเชอร์ ซึ่งพอใจฝ้ายที่มีคุณภาพดีที่ปลูกในเจซีรา ยิ่งกว่า นั้นนักการเงินและผู้บังคับบัญชาสามารถควบคุมผลประโยชน์ของอังกฤษโดยผ่านการ ควบคุมของบริษัทอังกฤษ 2 แห่ง คือ Sudan Plantations Syndicate Ltd., และ Kassala Cotton Company บริษัททั้ง 2 นี้ แนะนำการกลั่นกรอง การปั่นฝ้าย และการหาตลาดฝ้าย¹⁴

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่สร้างความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและอียิปต์ก็คือ ปัญหาการแบ่งแม่น้ำไนล์ระหว่างซูดานและอียิปต์ แม่น้ำไนล์มีความสำคัญต่ออียิปต์มาก นับจากเริ่มต้นประวัติศาสตร์อียิปต์ อียิปต์ต้องขึ้นอยู่กับก้น้ำไนล์เหมือนกับคนต้องขึ้นอยู่กับก้น้ำไนล์ของโลहित ดังนั้น เมื่ออังกฤษข่มขู่ที่จะสร้างก้น้ำไนล์ขึ้นในซูดาน ใน ค.ศ. 1920 คณะกรรมการระหว่างชาติมองดูเรื่องนี้และเผชิญหน้ากับปัญหาว่าจะมีการแบ่งกันอย่างไร ใน ค.ศ. 1929 ได้มีการเจรจาและตกลงกันว่าจะไม่มีการสร้างงานที่เกี่ยวข้องกับน้ำในซูดาน โดยปราศจากการยินยอมของอังกฤษ และรัฐบาลอียิปต์ก็จะไม่ตั้งโครงการเกี่ยวกับน้ำในแม่น้ำไนล์ตอนบนจนกว่าจะมีการเจรจาปรึกษากับซูดาน ได้มีการตั้ง Organization of Irrigation Department ขึ้นในอียิปต์ มีน้ำเพียง $\frac{1}{23}$ ของน้ำในลุ่มน้ำไนล์ให้ไหลสู่ซูดานตามข้อตกลงปี 1929 สร้างความพอใจให้แก่ชาวอียิปต์ เพราะเป็นการจำกัดการพัฒนาด้านการชลประทานของซูดาน ขณะที่ปล่อยให้อียิปต์มีอิสระที่จะพัฒนาการชลประทานของตนได้เร็วเท่าที่อียิปต์พอใจ แต่ข้อตกลงดังกล่าวทำให้นักชาตินิยมซูดานไม่พอใจ ใน ค.ศ. 1955 ซูดานประกาศยกเลิกข้อตกลง ค.ศ. 1929 และเก็บความไม่พอใจไว้อย่างแรง

ขบวนการชาตินิยมของชาวซูดาน

ขบวนการชาตินิยมในซูดานเกิดขึ้นช้ากว่าส่วนอื่น ๆ ของแอฟริกาเหนือ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการแบ่งแยกภายในตามเชื้อชาติและศาสนาของซูดาน โดยเฉพาะการแบ่งแยกระหว่างชาวมุสลิมและผู้ที่ไม่ได้เป็นมุสลิม อังกฤษถือโอกาสจากการแบ่งแยกดังกล่าวทำให้ฐานะของตนมั่นคงขึ้น นอกจากนั้นลักษณะการปกครองที่แตกต่างกันสำหรับทางเหนือและใต้ ตลอดจนความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของบริเวณทั้ง 2 แห่งก็มีส่วนทำให้ขบวนการชาตินิยมเกิดขึ้นช้า รัฐบาลคอนโดมิเนียมนำการศึกษาแก่ประชาชนเพียงเล็กน้อย ผู้นำที่มีการศึกษาจึงเกิดขึ้นช้า โรงเรียนของรัฐบาลมีเล็กน้อยและตั้งอยู่ห่างไกลกันเอง มีโรงเรียนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งชื่อ Gordon Memorial College ซึ่งเริ่มต้นเป็นโรงเรียนประถมศึกษาใน ค.ศ. 1902 และกลายเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาใน ค.ศ. 1905 รัฐบาลไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาอื่นอีกจนกระทั่ง ค.ศ. 1946 เมื่อมีการสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นที่อันดับในเขตแม่น้ำบลูไนล์

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ความรู้สึกของนักชาตินิยมแสดงออกอย่างเปิดเผย การที่อียิปต์ลุกขึ้นต่อต้านอังกฤษก็มีผลต่อชาวซูดานผู้ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง ข้าราชการในกองทัพ และข้าราชการพลเรือนกลุ่มหนึ่ง ได้ทำการติดต่อกับข้าราชการอียิปต์ในเมืองเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง ใน ค.ศ. 1921 อาลี อับดัล ลาติฟ (Ali Abdal

Latif) ได้ก่อตั้งสมาคมที่รวบรวมชนเผ่าซูดานเข้าด้วยกันปีต่อมาเขาถูกจับและถูกขังคุก แต่ภายหลังจากถูกปล่อยตัว ลาติฟ ก็เริ่มร่วมมือกับชาวอียิปต์ และก่อตั้งองค์การที่เรียกว่า White Flag League ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการทหารหนุ่ม นักเรียนที่เคยเรียนที่วิทยาลัย กอร์ดอนและลูกจ้างของรัฐบาล องค์การนี้กระตุ้นให้มีการเดินขบวนระหว่างเดือนมิถุนายน และเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1924 และการจลาจลก็เกิดขึ้นในเมืองหลวงแห่ง มีการกบฏ ของทหารอียิปต์และทหารซูดานบรรยากาศระหว่างนี้ตึงเครียด โดยเฉพาะเมื่อเซอร์ ลี สแต็ก ซึ่งเป็นข้าหลวงใหญ่ชาวอังกฤษประจำซูดานถูกลอบฆ่าในไคโร ชาวอังกฤษจึง ถือโอกาสนี้บังคับอียิปต์ให้ถอนตัวข้าราชการอียิปต์ทั้งหมดและกองทหารอียิปต์ออกจาก ซูดาน

ใน ค.ศ. 1936 มีการก่อตั้ง Graduates General Congress ประกอบด้วยนักเรียนที่เคย เรียนที่วิทยาลัยกอร์ดอนและชาวซูดานที่ได้รับการศึกษาอื่น ๆ องค์การนี้ได้แจ้งให้รัฐบาล คอนโดมิเนียมทราบว่าจะจากนี้ไปพวกเขาจะต้องได้รับการพิจารณาว่าเป็นผู้แทนสำหรับ ผลประโยชน์ของซูดาน ใน ค.ศ. 1942 องค์การเรียกร้องให้รัฐบาลคอนโดมิเนียมรับรอง สิทธิในการปกครองตัวเองของชาวซูดานภายหลังสงครามและให้ยกเลิกข้อจำกัดที่มีต่อ ชาวซูดานทางเหนือและให้มีการก่อตั้งสถานนิติบัญญัติ รัฐบาลตอบปฏิเสธข้อเรียกร้อง เหล่านี้ ซึ่งการตอบโต้ก็นำไปสู่การแบ่งแยกในองค์การใน ค.ศ. 1945

ใน ค.ศ. 1945 ที่พวกหนึ่งที่แยกตัวออกมาจากองค์การดังกล่าว ได้ก่อตั้งพรรค อาชิกกา (Ashigga Party : Blood Brothers) ซึ่งนำโดย อิสเมล เอล อัซฮารี (Ismail el Azhari) เป็นผู้นำชาวซูดานที่มีชื่อเสียงที่สุดทั้งก่อนและหลังได้รับเอกราช ใน ค.ศ. 1939 เขาทำ หน้าที่เป็นเลขานุการขององค์การ Graduates' Congress ปีต่อมาได้รับเลือกให้เป็นประธาน เขามีความเกลียดชังการคงอยู่ของอาณานิคมอังกฤษมาก ได้ผูกมัดตัวเองกับคำขวัญที่ว่า “ความสามัคคีแห่งลุ่มแม่น้ำไนล์” ซึ่งเป็นคำขวัญของชาวอียิปต์ผู้ปรารถนาให้มีการรวมกัน ทางเศรษฐกิจและการเมืองของอียิปต์และซูดาน ใน ค.ศ. 1955 เมื่อ อัซฮารี เริ่มคิดว่าผล ประโยชน์และความต้องการของอียิปต์และซูดานไม่เหมือนกัน เขาจึงหาความสนับสนุน จาก 2 แหล่ง คือ ความสนับสนุนจากอียิปต์และจากกัทมียา ทาริกา (Khatmiyya tariqa) ซึ่ง นำโดย อัล เอล เมอฮานี (Al El Mirghani) นับตั้งแต่ ค.ศ. 1942 อียิปต์ได้รับรอง Graduates' Congress และต่อมารับรองพรรคอาชิกกาซึ่งเป็นขบวนการชาตินิยมที่สนับสนุนการ รวมกันของอียิปต์ และซูดาน ส่วนภายในซูดานได้รับความสนับสนุนจากพรรคทาริกา

ซึ่งผู้นำของพรรคคือเมอแกนนี่ เป็นผู้สนับสนุนการรวมกันกับอียิปต์ เมอแกนนี่ได้รับการศึกษาในอียิปต์ ไม่ยอมพูดภาษาอังกฤษและเห็นว่าชาวอังกฤษเป็นพวกนอกศาสนา

อีกกลุ่มหนึ่งที่แยกตัวออกมาจาก Graduates' Congress คือพรรคอุมมา (Umma Party) ซึ่งประกอบด้วยบุคคลผู้ยังมีความซื่อสัตย์ต่อการปกครองของอังกฤษ พวกเขาพอใจในความร่วมมือกับอังกฤษ โดยหวังว่าซูดานจะได้รับเอกราชโดยอยู่ในเครือจักรภพอังกฤษ ก่อน กลุ่มนี้ไม่ต้องการให้ซูดานกลายเป็นส่วนหลังของอียิปต์ พรรคนี้มีผู้อุปถัมภ์คือ เซซียด อับดุล ราห์มาน อัล มาห์ดี (Sayyid Abdal Rahman al Mahdi) รัฐบาลคอนโดมิเนียมนมองเห็นว่า อัลมาห์ดี เป็นมิตรกับอังกฤษ และใน ค.ศ. 1926 เขาจึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นขุนนางในขณะเดียวกันเขากลายเป็นผู้รักรวยโดยการค้าฝ้ายในเจซีรา¹⁵

ความเคลื่อนไหวสู่เอกราช

นับจาก ค.ศ. 1948 ซูดานมีความเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วไปสู่เอกราช ในปีนี้ได้มีการตั้งสภานิติบัญญัติ ประกอบด้วยสมาชิกจากภาคใต้ 13 คน และภาคเหนือ 52 คน ใน ค.ศ. 1951 รัฐบาลอียิปต์ยกเลิกสัญญาคอนโดมิเนียมนปี 1899 และยกเลิกข้อตกลงกับอังกฤษ ค.ศ. 1936 (Anglo—Egyptian Agreement) ซึ่งสัญญาทั้งหมดเป็นข้อตกลงที่อังกฤษและอียิปต์มีอำนาจร่วมกันในซูดาน ในปีเดียวกันนี้ ฟารูกษัตริย์อียิปต์ได้รับการประกาศแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์ของซูดาน ผลจากการกระทำเหล่านี้อังกฤษจึงเริ่มคิดให้เอกราชแก่ซูดานเร็วกว่าที่คิด ในข้อตกลงระหว่างอังกฤษและอียิปต์ซึ่งเซ็นเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1953 อังกฤษยอมรับหลักของการกำหนดโชคชะตาตัวเองสำหรับซูดานและอียิปต์ ยอมให้อธิปไตยแก่ชาวซูดานและปล่อยให้ชาวซูดานตัดสินใจเองว่าจะรวมกับอียิปต์หรือจะเป็นอิสระ ในขณะเดียวกันพรรค National Unionist Party ก็ได้รวมกับกลุ่มอาซิกกาและกลุ่มที่ชอบอียิปต์กลุ่มอื่น ๆ ได้ถูกก่อตั้งขึ้นภายใต้อิซฮารี และได้รับความสนับสนุนอย่างมากจากกัทเมีย ทาริกา พรรคนี้จึงชนะการเลือกตั้งซึ่งจัดให้มีขึ้นในปีเดียวกันนี้ ในวันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 1954 อิซฮารี ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีและจัดตั้งคณะรัฐบาลที่เป็นชาวซูดานทั้งหมด ซูดานเป็นอิสระจากอังกฤษโดยรวมตัวกับอียิปต์

ในช่วงเวลาที่อิซฮารีปกครองซูดาน เขาพยายามสร้างความก้าวหน้าให้แก่ซูดานเพื่อเอกราชโดยสมบูรณ์ เพียง 1 เดือนภายหลังที่คณะรัฐบาลทำงานก็มีการจัดตั้ง Sudanisation Committee และก่อนสิ้นปีข้าราชการพลเรือนก็เป็นชาวซูดานทั้งหมด รัฐบาลอิซฮารีต้องการให้ซูดานมีความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจด้วย จึงได้ก่อตั้ง Gezira Board เปลี่ยนผู้บริหารงานในกิจการฝ้ายที่เจซีราจากคนผิวขาวมาเป็นชาวซูดานทั้งหมด ซึ่งต่อมาไม่นาน

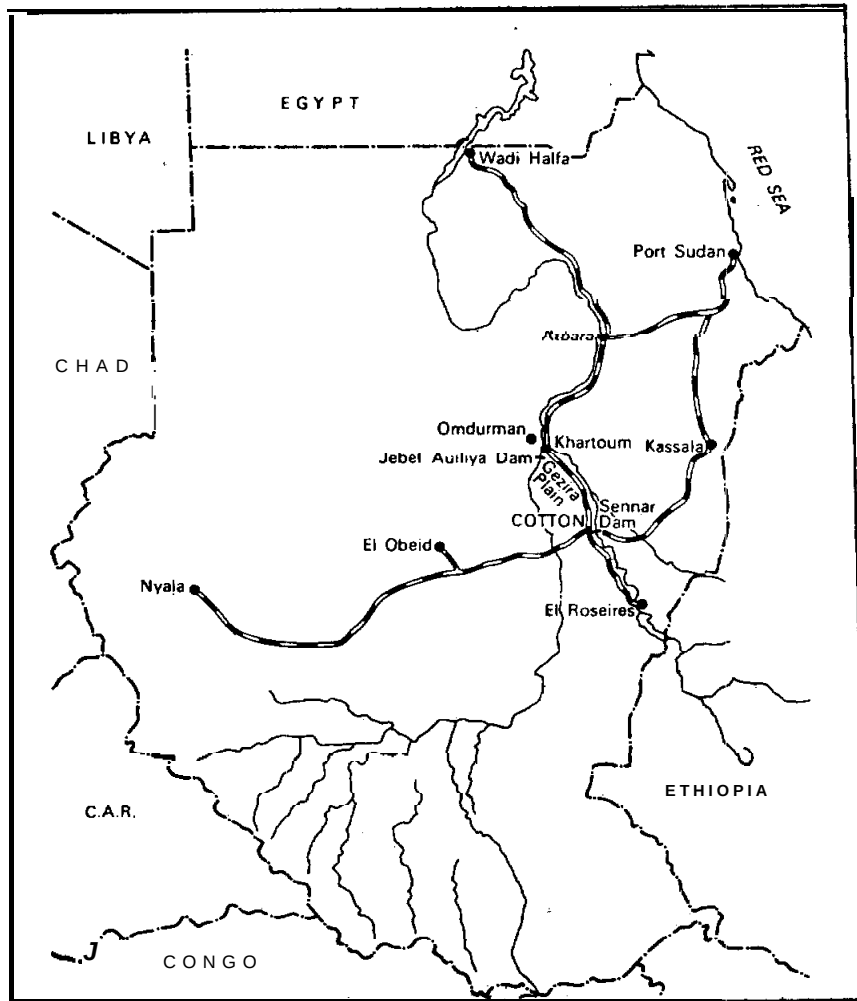
เมกกี อับบาส (Mekhi Abbas) ชาวซูดานได้เป็นผู้อำนวยความสะดวกของเจซีรา บอร์ด และ เซเยด อับเดล ฮาฟิซ (Seyed Abdel Hafiz) เป็นประธาน

อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ในอียิปต์มีส่วนสำคัญต่อซูดานด้วย เมื่อนัสเซอร์ยึดอำนาจและขับไล่เนกิบ (ซึ่งเป็นหัวหน้ารัฐบาลปฏิวัติและมีมารดาเป็นชาวซูดาน) สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวซูดาน ยิ่งกว่านั้นสมาชิกจำนวนมากของกัทมียา ทาริกา ในคณะรัฐบาลเริ่มเรียกร้องเอกราชที่ไม่ต้องถูกล่ามโซ่ ปลาย ค.ศ. 1955 นัสเซอร์และอัสฮารี เริ่มมีความรู้สึกที่เย็นชาต่อกัน ต้น ค.ศ. 1956 ซูดานได้เป็นประเทศเอกราช เป็นสาธารณรัฐและมีได้เป็นสมาชิกของเครือจักรภพอังกฤษ¹⁶

ปัญหาภายหลังได้รับเอกราช

ซูดานภายหลังได้รับเอกราชไม่มีความสงบทางการเมือง ทั้งนี้เพราะมีพรรคการเมืองเพิ่มมากขึ้น และใน ค.ศ. 1958 มีพรรคที่สำคัญ 4 พรรค คือ Umma Party Southern Liberals Party People's Democratic Party และ National Unionist Party มีพรรคสุดท้ายพรรคเดียวที่ถูกก่อตั้งขึ้นในปี 1956 โดยผู้ที่มีความเห็นใจกัทมียา ทาริกา ผู้ซึ่งออกไปจากพรรคของอัสฮารีด้วยเหตุผลที่ว่านโยบายของเขามีแนวโน้มที่จะเป็นทางโลกมากกว่า ในการเลือกตั้ง ค.ศ. 1958 พรรคอุดมมาได้ที่นั่งมากแต่ก็มีชื่อเสียงส่วนใหญ่เหนือพรรคอื่น ๆ พรรคนี้จึงต้องปกครองร่วมกับพรรคอื่น ๆ อย่างไม่สบายใจนัก เป็นรัฐบาลผสมที่ต่างก็ไม่ไว้วางใจกันและคิดทำลายล้างซึ่งกันและกัน ในวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 นายพล อับโบด (Abboud) ยึดอำนาจและกำจัดพรรคการเมืองต่าง ๆ การปกครองโดยทหารดำเนินต่อมาอีก 6 ปี ในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ. 1964 มีการเดินขบวนเพื่อขับไล่ทหาร ต้องการระบบการปกครองแบบรัฐสภาโดยพลเรือนและประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ. 1969 ฝ่ายทหารเข้ายึดอำนาจควบคุมรัฐบาลได้อีกครั้งหนึ่ง

สงครามกลางเมืองกำลังดำเนินต่อไประหว่างดินแดนภาคเหนือและภาคใต้ นับเป็นเรื่องที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของแอฟริกา การกบฏของภาคใต้เพื่อต่อต้านภาคเหนือเริ่มครั้งแรกอย่างรุนแรง ใน ค.ศ. 1955 ส่วนสาเหตุของการเป็นศัตรูกันระหว่างดินแดนทั้งสองต้องย้อนกลับไปปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวอาหรับมุสลิมจากทางเหนือได้เดินทางเข้ามาทางภาคใต้เป็นครั้งแรกและมาพบกับชนเผ่าไนโกรซึ่งชาวมุสลิมถือว่าเป็นพวกนอกศาสนาและป่าเถื่อน ในหมู่ชนเผ่าไนโกรเหล่านี้ ได้แก่ พวกดิงกา (Dinka) อะซันเต (Azande) บารี (Bari) และ ชิลเลก (Shilluk) การติดต่อเหล่านี้เป็นประสบการณ์ที่ไม่น่ายินดีอย่างร้ายแรงต่อคนทางใต้และไม่มีใครคิดว่าดินแดนทั้ง 2 จะรวมอยู่ในประเทศ

รูปที่ 6: แผนที่ประเทศซูดานปัจจุบัน
Ibid., P. 80.

เดียวกัน ทั้งนี้เพราะทั้งชาวอียิปต์และชาวอาหรับทางภาคเหนือใช้คนทางใต้สำหรับเป็น
ทาส คนทางใต้มีความทรงจำอย่างขมขื่นว่าบรรพบุรุษของตนถูกกดขี่ข่มเหงจากคนทางเหนือ

การปกครองในระบอบคอนโดมิเนียมก็ยิ่งเพิ่มความขมขื่นให้แก่คนทางใต้มากขึ้น
เพราะดินแดนทางใต้ถูกปกครองเหมือนเป็นดินแดนที่แยกต่างหากนับตั้งแต่ ค.ศ. 1948
และใน ค.ศ. 1940 ที่ชาวอังกฤษมีความคิดที่จะรวมดินแดนทางใต้เข้ากับแอฟริกาตะวันออก
ของอังกฤษ ใน ค.ศ. 1930 การบริหารงานในดินแดนทางใต้ใช้คนทางเหนือทั้งสิ้น อังกฤษ
มีนโยบายที่จะสร้างความเป็นศัตรูระหว่างดินแดนทั้งสองให้มากขึ้น จะเห็นได้ว่าคนทาง
เหนือผู้ต้องการจะค้าขายในทางใต้ไม่ได้รับอนุญาต ศาสนามุสลิมถูกกดขี่และภาษาอารบิก
ที่ใช้สอนในโรงเรียนถูกลบล้างแทนที่โดยภาษาอังกฤษ คณะมิชชันนารีชาวคริสต์ซึ่งได้
รับอนุญาตให้ปฏิบัติงานในดินแดนทางใต้สนับสนุนนโยบายดังกล่าวนี้

ภายหลัง ค.ศ. 1948 เมื่อการปกครองรวมดินแดนภาคเหนือและภาคใต้เข้าด้วยกัน
อุปสรรคยังคงมีอยู่แต่ค่อย ๆ เริ่มถูกกำจัด คนทางเหนือได้ครอบครองกิจการการค้าใน
ภาคใต้ ศาสนาอิสลามเริ่มมีความเหนียวแน่น ในโรงเรียนของรัฐบาลเริ่มสอนภาษาอารบิก
อย่างไรก็ตามถ้าทั้งภาคเหนือและภาคใต้มีการพัฒนาในระดับเดียวกันในระหว่างเวลาของ
การปกครองที่แบ่งแยก การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของดินแดนทั้งสองคงจะ
ง่ายกว่า แต่ดินแดนภาคใต้มีการพัฒนาในระดับที่ช้ากว่าทางเหนือ ไม่ว่าจะเป็นด้านการ
พัฒนารัฐบาลท้องถิ่น งานด้านชลประทาน การอนามัย การศึกษา และการพัฒนาอุตสาหกรรม
ดังนั้น เมื่อมีการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การบริหารงานในภาคใต้จึงถูกกระทำโดย
คนทางเหนือ คนทางใต้จึงมีความเกลียดชังและต้องการต่อต้านคนทางเหนือ และโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งรัฐบาลของอัสซารีส่งเสริมคนทางเหนือมากกว่า ด้วยเหตุนี้เองใน ค.ศ. 1955 จึง
ทำการกบฏขับไล่รัฐบาลของอัสซารี แต่ก็ถูกรัฐบาลปราบ เหตุการณ์ครั้งนี้มีผู้คนเสียชีวิต
มาก¹⁷

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1955 ความสัมพันธ์ระหว่างคนทางเหนือและใต้ยังไม่ได้รับการ
แก้ไขให้ดีขึ้น รัฐบาลซึ่งถูกควบคุมโดยคนทางเหนือเพิ่มความทุกข์ยากให้แก่คนทางใต้
โดยการสนับสนุนการแผ่ขยายของศาสนาอิสลาม และภาษาอารบิก ขณะที่รัฐบาลไม่สนับ-
สุนุนการกระทำของมิชชันนารีและการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ กลุ่มผู้มีปากมีเสียงบางคน
ในภาคใต้กำลังถูกขับไล่บ้างหรือไม่ก็กำลังเรียกร้องประเทศที่แบ่งแยก รัฐบาลซูดานมิได้
รับฟังข้อเสนอของคนทางใต้เลย คนทางใต้จำนวนนับพันไม่อาจทนอยู่ในความทุกข์ยากได้
จึงหนีไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ยูกันดา กีนยา และคองโก

3. เอธิโอเปียตั้งแต่ ค.ศ. 1898

เมนลิกที่ 2

จักรพรรดิเมนลิกที่ 2 แห่งเอธิโอเปีย เป็นผู้สร้างความเจริญให้แก่เอธิโอเปียในหลาย ๆ ด้าน แต่พระองค์มีเวลาเพียงเล็กน้อยสำหรับการปฏิรูปภายใน พระองค์ทรงรวมเอธิโอเปียให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเรียกเรื่องความจงรักภักดีจากพวกเจ้าตามท้องดินตลอดประเทศ พระองค์มีความระมัดระวังอย่างยิ่งต่อนโยบายการแผ่ขยายอำนาจของยุโรป พระองค์เป็นผู้นำภายในประเทศอย่างแท้จริง ทรงเรียกเก็บภาษีอย่างหนักจากชาวยุโรปผู้เข้ามาอาศัยอยู่ แผนการของพระองค์คือการกำจัดทาส ปฏิรูปกฎหมายของประเทศ และแนะนำการศึกษาภาคบังคับ พระองค์เป็นผู้ตั้งเมืองแอดดิสอาบาบา (Addis Ababa) ให้เป็นเมืองหลวงของประเทศ พระองค์แนะนำการไฟฟ้า โทรศัพท์ และระบบไปรษณีย์โดยใช้แสตมป์ ใน ค.ศ. 1905 ทรงสร้างโรงเรียน ใน ค.ศ. 1898 ทรงสร้างโรงพยาบาลซึ่งดำเนินงานโดยแพทย์ชาวฝรั่งเศสและชาวรัสเซีย และให้มีการฉีดวัคซีนด้วย และในสมัยของพระองค์ที่มีการจัดตั้งธนาคารแห่งอภิสชนีย¹⁸

อย่างไรก็ตาม สุขภาพของจักรพรรดิเมนลิกที่ 2 ทรมานลงใน ค.ศ. 1906 และพระองค์สิ้นพระชนม์ใน ค.ศ. 1913 บุคคล 2 คนผู้มีความเข้มแข็งและคาดว่าจะสืบอำนาจจากพระองค์ได้ก็ถึงแก่กรรมด้วยกันทั้งคู่ บุคคลเหล่านั้นได้แก่ ราชแมงกาชา (Ras Mangasha) โอรสของจักรพรรดิจอห์นที่ 4 และ ราชมากอนเนน (Ras Makonnen) ซึ่งเป็นนักปกครองที่มีความสามารถของจังหวัดฮาราร์ และเป็นคนที่จักรพรรดิเมนลิกไว้วางใจ ดังนั้น ผู้สืบอำนาจต่อจากพระองค์จึงเป็นบุคคลที่มีความอ่อนแอชื่อ ลิจ โอยาซุ (Lij Iyasu) อายุ 17 ปี เป็นผู้ที่ไม่เคารพต่อบัลลังก์ของโซโลมอน โอยาซุทำให้ประชาชนโกรธโดยการแต่งงานกับผู้หญิงมุสลิมและประกาศตนเป็นมุสลิม เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 พระองค์เข้าข้างฝ่ายตุรกีจึงเท่ากับเป็นการสร้างความบาดหมางใจกับผู้แทนอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลี ที่อยู่ในเมืองแอดดิส อาบาบา ประชาชนไม่มีความจงรักภักดีต่อพระองค์ ใน ค.ศ. 1916 พระองค์ถูกขับไล่และพระธิดาของพระองค์ชื่อไซดิตุ ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดินี และมีผู้สำเร็จราชการชื่อทาฟารี (Tafari)

ถึงแม้ว่าทาฟารีจะไม่อิสระในการดำเนินงานของประเทศ สร้างความก้าวหน้าและความเจริญจนกระทั่งเขาขึ้นครองราชย์ใน ค.ศ. 1930 แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์เอธิโอเปียนับตั้งแต่ ค.ศ. 1916 มีสัญลักษณ์ที่เป็นบุคคลสำคัญ เช่น ทาฟารี ทาฟารีเป็นหลานของกษัตริย์ ซาเฮลา เซลัสซี แห่งแคว้นซัว และเป็นบุตรของราชแมกคอนเนน

ผู้เคยเป็นมือขวาของจักรพรรดิเมเนลิก ทาฟารีเกิดเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1892 ที่เมืองฮาราร์ ได้รับการศึกษาขั้นต้นในโรงเรียนมัชชันนารี และได้รับการฝึกฝนในราชสำนักของจักรพรรดิเมเนลิกเป็นเวลาหลายปี ใน ค.ศ. 1911 เมื่อทาฟารีอายุยังไม่ถึง 20 ปีก็ได้รับอำนาจในการปกครองจังหวัดซิดาโมและฮาราร์ ใน ค.ศ. 1916 เป็นผู้นำในการจัดขบวนและขับไล่จักรพรรดิไอยาซู ครั้นเมื่อจักรพรรดินี้สิ้นพระชนม์ ทาฟารีก็ขึ้นครองราชย์สมบัติทรงพระนามว่า ไฮเล เซลัสซี

การปกครองแบบกษัตริย์ในเอธิโอเปีย

สิ่งสำคัญเกี่ยวกับจักรพรรดิไฮเล เซลัสซี ก็คือไม่เพียงแต่พระองค์จะเปลี่ยนเอธิโอเปียจากประเทศที่โดดเดี่ยวสมัยกลาง แต่พระองค์ยังทำให้การปกครองแบบกษัตริย์มีความสำคัญต่อความมั่นคงและความก้าวหน้าของเอธิโอเปีย แต่ลักษณะนี้ไม่ปรากฏในหลายส่วนของแอฟริกา เช่น ในอียิปต์ และตูนิเซีย การปกครองระบบกษัตริย์ในเอธิโอเปียต่างจากในโมร็อกโกสมัยพระเจ้าโมฮัมเหม็ดที่ 5 ได้กลายเป็นจุดสำคัญของความเปลี่ยนแปลงทางรัฐธรรมนูญ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง จักรพรรดิตระหนักดีว่าเอธิโอเปียจะไม่ตัดขาดจากส่วนอื่น ๆ ของโลกได้อีกต่อไป มหาอำนาจผู้มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศล้วนเป็นประเทศที่มีกำลังทางทหารจึงไม่ควรจะถูกขับไล่ไป

ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศเริ่มในสมัยที่พระองค์ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ พระองค์สนับสนุนในการสร้างโรงเรียน ราช ทาฟารี และส่งบัณฑิตจากโรงเรียนนี้ไปต่างประเทศเพื่อศึกษาระดับสูงกว่า พระองค์สนใจด้านการศึกษามาก ใน ค.ศ. 1941 พระองค์สร้างโรงเรียนมัธยมอื่น ๆ อีกมาก รวมทั้งโรงเรียนไฮเล เซลัสซีที่ 1 และโรงเรียนออเด วินเกต ใน ค.ศ. 1957 มีโรงเรียนประถมศึกษามากกว่า 600 แห่ง และโรงเรียนมัธยมศึกษา 24 แห่ง มีมหาวิทยาลัยชื่อ วิทยาลัยแอดดิสอาบาบา ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยไฮเล เซลัสซี และเริ่มเปิดใน ค.ศ. 1951 โดยมีพระองค์เป็นประธาน นอกจากด้านการศึกษาแล้ว พระองค์ก็สนับสนุนงานด้านอื่น เช่น การค้า เทคโนโลยี การเกษตรกรรม และการฝึกหัดครู

พระองค์ตระหนักดีว่าจะต้องใช้เวลานานกว่าจะมีผู้มีความชำนาญที่จะดำเนินงานโดยตรงในแผนกต่าง ๆ ของรัฐบาล และการพัฒนาประเทศ พระองค์จึงเลือกชาวต่างประเทศที่มีความชำนาญเป็นที่ปรึกษาของพระองค์ ชาวต่างชาติเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป จะมาให้คำแนะนำและช่วยฝึกฝน ที่ปรึกษาทางกฎหมายเป็นชาวสวิส หัวหน้ากิจการต่างประเทศเป็นชาวสวีเดน ที่ปรึกษากะทรวงมหาดไทยเป็นชาวอังกฤษ ส่วนที่ปรึกษา